

คำนำ

หนังสือพุทธศาสนาสูภายิต เล่ม ๒ และเล่ม ๓ นี้ พระมหาทองลีบ จารุณโณ ป. ๕ หัวหน้ากองตำรา พร้อมด้วยคณะกรรมการ (ตามรายชื่อท้ายคำนำ) ได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้น ตามคำชี้แจงในคำนำพิมพ์ครั้งแรก พ. ศ. ๒๔๗๕ นั้นแล้ว ภายหลังคณะกรรมการจึงแยกพิมพ์เป็นเล่ม ๓ และเล่ม ๓ ตามที่ปรากฏนี้

ในการพิมพ์ครั้งนี้ แผนกตำราได้ตรวจแก้ไขคำแปลและถ้อยคำสำนวนให้สละสลวยและกระชับยิ่งขึ้นโดยตลอด ถ้ายังมีที่ขาดตกบกพร่อง ก็ขอให้ท่านผู้รู้โปรดช่วยทักท้วงแก้ไขต่อไปด้วย.

แผนกตำรา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑ มีนาคม ๒๕๒๖

คำนำ

(พิมพ์ครั้งแรก พ. ศ. ๒๔๗๕)

บัดนี้ การศึกษานักธรรมและธรรมศึกษาได้เจริญแพร่หลายทั่วพระราชอาณาจักร ส่วนหลักสูตรแผนกเรียงความแก่กระทัุ้้ธรรม นั้น สำหรับชั้นตรี ใช้หนังสือพุทธศาสนาสูภายิต เล่ม ๑ ของสมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สำหรับชั้นโท ยังไม่มีหนังสือหลักสูตรโดยเฉพาะ แต่ได้ใช้กระทัุ้้ธรรมในหนังสือพุทธศาสนาสูภายิต เล่ม ๑ นั้นไปพลางก่อน แม้สำหรับชั้นเอก ก็ยังไม่มีหนังสือหลักสูตรโดยเฉพาะเช่นเดียวกัน และได้ใช้กระทัุ้้ธรรมในหนังสือฉบับนี้บ้าง ในหนังสือฉบับอื่นบ้าง ไม่จำกัด

ข้าพเจ้าเห็นว่า ถึงเวลาสมควรที่จะเรียบเรียงหนังสือพุทธศาสนาสูภายิต เล่ม ๒ ขึ้น เพื่อเป็นหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษา

ชั้นโท และพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๓ ขึ้น เพื่อเป็นหลักสูตรนักธรรม และธรรมศึกษาชั้นเอกต่อไป ได้นำความคำรึ้นกราบเรียนท่าน เจ้าพระคุณสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศวิหาร นายกรรมการมหายานกุฎราชวิทยาลัย และท่านเจ้าคุณพระศาสนโสภณ (แจ่ม จตุตสฺสโล ป. ธ. ๓) วัดมกุฏกษัตริยาราม กรรมการมหายานกุฎราชวิทยาลัย และแม่กองแผนกธรรมสนามหลวง เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว จึงขอให้เพื่อสพรหมจารีหลายรูป (ตามรายนามในหนังสือนี้) ช่วยคัดคณาในพระไตรปิฎกโดยมาก และแปลตรวจจัดระเบียบเข้าหมวดธรรมชั้นหนึ่งก่อน ครั้นร่างสำเร็จแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้จัดแปลแก้ไขตัดเติมอีกชั้นหนึ่ง จนสำเร็จรูปตามที่ปรากฏนี้.

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีเจตนาเรียบเรียงหนังสือนี้ขึ้น เพื่อประโยชน์แก่กุลบุตรหลายประเภท มิใช่สำหรับใช้เป็นหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาอย่างเดียว แม้ผู้มีได้เป็นนักเรียนชั้นนั้น จักอ่านดูเพื่อธรรมปฏิบัติก็ได้ สำหรับนักเทศกัยกขึ้นเป็นหัวข้อธรรมเทศนาก็ได้ เพราะฉะนั้น หนังสือนี้จึงสมควรแก่นักเทศกันักธรรมทั้งปวง.

ในขณะที่กำลังรวบรวมหนังสือนี้อยู่ ท่านผู้อุปการะจะฉลองพระพุทธรูป และประโยค ๕ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือธรรมขึ้นฉลองแล้วแจกในงานนั้นด้วย ข้าพเจ้าได้รับมอบให้จัดหาหนังสือสำหรับการนั้น จึงได้เลือกหนังสือนี้ให้พิมพ์ขึ้นก่อน ภายหลังจักได้แยกเป็นเล่ม ๒ และเล่ม ๓ สำหรับเป็นหลักสูตรต่อไป.

หนังสือพุทธศาสนสุภายิตได้สำเร็จรูปเห็นปานนี้ เพราะอาศัยน้ำพักน้ำแรงของเพื่อสพรหมจารีผู้ช่วยเหลือเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น จึงขอขอบใจท่านเหล่านั้นไว้ในที่นี้ด้วย.

พระมหาทองสีบ จารุวณฺโณ

วัดมกุฏกษัตริยาราม

๘ ตุลาคม ๒๕๖๕

พุทธศาสนสุภาษิต

เล่ม ๓

๑. อัจฉตาวรรค คือ หมวดตน

๑. อตุตา หิ อติตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปโร สยา

อตุตนา หิ สุนนุเตน นาคํ ลภติ ทูลลภํ.

ตนแล เป็นที่พึ่งของตน คนอื่น ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ ก็บุคคล
มีตนฝึกฝนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่ได้ยาก.

(พุทฺธ)

จุ. ฐ. ๒๕/๓๖.

๒. นตฺถิ อตุตสํ เปมํ นตฺถิ ฆณฺณสํ ฐนํ

นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา วุญฺจิ เว ปรมมา สรา.

สิ่งที่รัก (อื่น) เสมอด้วยตนไม่มี, ทรัพย์ (อื่น) เสมอด้วย
ข้าวเปลือกไม่มี, แสงสว่าง (อื่น) เสมอด้วยปัญญาไม่มี, ฝนแล
เป็นสระอย่างยิ่ง.

(พุทฺธ)

ถึ. ส. ๑๕/๕.

๓. ยสุส อัจจนุตทุสุสึลย์ มาลฺวา สาลมิโวตฺถตํ

กโรติ โส ตถตฺตานํ ยถา นํ อิจฺจตี ทิโส.

ผู้ใดมีความไว้ศีลธรรมครอบคลุม เหมือนย่านทรายคลุมไม้สาละ
ผู้นั้นชื่อว่าทำตนเหมือนถูกผู้ร้ายคุมตัว.

(พุทฺธ)

บุ. ธ. ๒๕/๓๗.

๒. อปฺปมาทวรรค คือ หมวดไม่ประมาท

๔. อปฺปมตฺตา สติมนฺโต สุสึลา โหถ ภิกฺขโว

สุสฺมาหิตสงฺกปฺปา สจฺจิตฺตมนฺรฺกฺขถ.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีลดีงาม
ตั้งความดำริไว้ให้ดี คอยรักษาจิตของตน.

(พุทฺธ)

ที. มหา ๑๐/๑๔๒.

๕. อปฺปมาทรรตา โหถ สจฺจิตฺตมนฺรฺกฺขถ

ทฺตุคฺคา อุตฺตรธตฺตานํ ปฺงฺเก สนฺโนว กฺุณฺชโร.

ท่านทั้งหลาย จงยินดีในความไม่ประมาท คอยรักษาจิต
ของตน, จงถอนตนขึ้นจากหล่ม เหมือนช้างที่ตกหล่มถอนตนขึ้น
ฉะนั้น.

(พุทฺธ)

บุ. ธ. ๒๕/๕๘.

๖. อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ ปมาเท ภยทสฺสตี วา

สญฺโฆชนํ อญฺฺ ญฺลํ ททํ อคฺคิวั คจฺจติ.

ภิกษุยินดีในความไม่ประมาท หรือเห็นภัยในความประมาท
ย่อมเผาตั้งโยชน์น้อยใหญ่ไป เหมือนไฟไหม้เชื้อน้อยใหญ่ไปฉะนั้น.

(พุทฺธ)

ขุ. ฐ. ๒๕/๑๘.

๗. อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ ปมาเท ภยทสฺสตี วา

อกพฺุโพ ปรีหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺตติเก.

ภิกษุยินดีในความไม่ประมาท หรือเห็นภัยในความประมาท
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อจะเสื่อม (ชื่อว่า) อยู่ใกล้พระนิพพานทีเดียว.

(พุทฺธ)

ขุ. ฐ. ๒๕/๑๘.

๘. เอวฺวิหารี สโต อปฺปมตฺโต

ภิกฺขุ จรํ หิตฺวา มมายิตานิ

ชาติชรี โสภปริทฺทวณฺจ

อิเชว วิทฺวา ปชฺเหยยฺ ทุกฺขํ.

ภิกษุผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างนี้ มีสติ ไม่ประมาท ละความ
ถือมั่นของเราได้แล้วเที่ยวไป เป็นผู้รู้ ฟังละชาติ ชรา โสภะ
ปริเทวะ และทุกข์ ในโลกนี้ได้.

(พุทฺธ) ขุ. สฺ. ๒๕/๕๓๕. ขุ. จฺ. ๓๐/๘๒.

๑๒. โย ปุพฺเพ กตกลฺยาโณ กตตุโธ นาวพฺุชฺฌติ

ปจฺจนา กิจฺเจ สมนุปฺปนฺเน กตฺตารํ นาธิจฺจติ.

ผู้อื่นทำความดีให้ ทำประโยชน์ให้ก่อน แต่ไม่สำนึกถึง
(บุญคุณ) เมื่อมีกิจเกิดขึ้นภายหลัง จะหาผู้ช่วยทำไม่ได้.

(โพธิสตุต)

ช. ขา. เอก. ๒๗/๒๕.

๑๓. สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺทสฺส สพฺเพ ภายนฺติ มจฺจุโน

อตุตฺตานํ อุปมํ กตุวา น หนฺนยฺย น ฆาตเย.

สัตว์ทั้งปวง หวาดต่ออาญา ล้วนกลัวต่อความตาย ควรทำตน
ให้เป็นอุปมาแล้ว ไม่ฆ่าเขาเอง ไม่พึงให้ผู้อื่นฆ่า (ผู้อื่น).

(พุทธ)

ช. ฐ. ๒๕/๓๒.

๔. กิเลสวรรค คือ หมวดกิเลส

๑๔. อนิจฺจา อทุชฺชา กามา พหุทฺทฺชา มหาวิสา

อโยคุโฬว สนฺตตุโธ อมฺมฺลา ทฺกฺขปฺผลา.

กามทั้งหลาย ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีทุกข์มาก มีพิษมาก ดัง
ก้อนเหล็กที่ร้อนจัด เป็นต้นเค้าแห่งความคับแค้น มีทุกข์เป็นผล.

(สุเมธาเถรี)

ช. เถรี. ๒๖/๕๐๓.

**๑๕. อวิชชา นิเวโต โลโก เวริจฺจมา (ปมาทา) นปฺปกาสติ
ชปฺปาภิลปนํ พุฏฺฐมิ ทุกฺขมสฺส มหพฺภยํ.**

โลกถูกอวิชชาปิดบังแล้ว ไม่ปรากฏ เพราะความตระหนี่
(และความประมาท) เรากล่าวความอยากว่า เป็นเครื่องฉาบทาโลก
ทุกข์เป็นภัยใหญ่ของโลกนั้น.

(พุทธ) บุ. ส. ๒๕/๕๓๐. บุ. จ. ๓๐/๕.

**๑๖. อิจฺฉาย พหุณฺตี โลโก อิจฺฉาวิญฺญาย มุจฺจติ
อิจฺฉาย วิปฺปหานน สพฺพํ ฉินฺหติ พนฺธนํ.**

โลกถูกความอยากผูกมัดไว้ จะหลุดได้เพราะกำจัดความอยาก,
เพราะละความอยากเสียได้ จึงชื่อว่าตัดเครื่องผูกทั้งปวงได้.

(พุทธ) ส. ศ. ๑๕/๕๖.

**๑๗. อิจฺฉา นรํ ปริกฺขสฺสติ อิจฺฉา โลกสฺสุมิ ทุชฺชหา
อิจฺฉापทฺธา ปุณฺณ สตุตา ปาเสน สกฺุณิ ยถา.**

ความอยากข่มขี้กลากนรชนไป ความอยากละได้ยากในโลก,
สัตว์เป็นอันมากถูกความอยากผูกมัดไว้ คุณงามนถูกบ่วงรัดไว้ฉะนั้น.

(พุทธ) ส. ศ. ๑๕/๖๑.

๑๘. อุปกุขโก สทา สโต น โสเก มณฺเฑตี สมํ

น วิเสสี น นิเจยฺโย ตสฺส โน สนฺติ อุตฺตทา.

ผู้วางเฉยมีสติทุกเมื่อ ไม่สำคัญตนว่าเสมอเขา ว่าดีกว่าเขา
ว่าต่ำกว่าเขาในโลก, ผู้นั้นชื่อว่า ไม่มีกิเลสเครื่องฟูขึ้น.

(พุทฺธ) บุ. มหา. ๒๘/๒๗๕. บุ. ศุ. ๒๕/๕๐๑.

๑๙. อจฺจนินฺนภวตณฺหสฺส สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน

วิกฺขีโร ชาตีสฺสโร นตฺถิ ตสฺส ปุณฺพภโว.

ภิกษุผู้ถอนภวตัณหาได้แล้ว มีจิตสงบแล้ว สิ้นความเวียน
เกิดแล้ว ย่อมไม่มีภพอีก.

(พุทฺธ) บุ. อ. ๒๕/๑๔๓.

๒๐. เอวมาทีนํ ญตฺวา ตณฺหา ทุกฺขสฺส สมฺภวํ

วีตตณฺโห อนาทาโน สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเช.

ภิกษุรู้โทษอย่างนี้ว่า ตัณหาเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์แล้ว พึง
เป็นผู้ปราศจากตัณหา ไม่ถือมั่น มีสติอยู่ทุกอิริยาบถเกิด.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๔๗๘. บุ. จ. ๓๐/๓๒๐.

๒๑. กามา หิ จิตฺรา มชฺฐา มโนรมา

วิธูปรูเปน มถนฺติ จิตฺตํ

อาทีนํว กามคุณฺเส ติสฺวา

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป.

กามทั้งหลาย ตระการหวานชื่นใจ ย่อมย่ำยีจิตโดยรูปร่างต่าง ๆ
กัน บุคคลพึงเห็นโทษในกามคุณแล้ว เทียวไปผู้เดียวเหมือนนอแรด.

(พุทฺธ)

พ. ศ. ๒๕/๓๓๔.

๒๒. โกรธํ ชเห วิปฺปชฺเหยย มานํ

สญฺโฆชนํ สพฺพมตฺตีกฺกเมยฺย

ตํ นามรูปสฺสุมิมสฺสชฺชมานํ

อภิญฺจัน นานุปตฺตุนฺติ สงฺคา.

บุคคลพึงละความโกรธ พึงเลิกถือตัว พึงก้าวล่วงสังโยชน์
ทั้งปวง, (เพราะ) เครื่องข้องทั้งหลาย ย่อมไม่ติดตามผู้ไม่ข้องใน
นามรูป ไม่มีกังวลนั้น

(พุทฺธ)

ถ. ศ. ๑๕/๓๕๐.

๒๓. โกรธ ชเห วิปฺปชเหยฺย มานํ

สุโณชนํ สพฺพมตฺตีกุเมยฺย

ตณฺหนามรูปสฺมึ อสขฺขมานํ

อภิญฺจนํ นานุปตฺนุติ ทุกฺขา.

บุคคลพึงละความโกรธ พึงเลิกถือตัว พึงก้าวล่วงสังโยชน์
ทั้งปวง, (เพราะ) ทุกข์ทั้งหลายย่อมไม่ติดตามผู้ไม่ข้องอยู่ในนามรูป
ไม่มีกังวลนั้น.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๔.

๒๔. ตณฺหา ชเนติ ปุริสํ จิตฺตมสฺส วิชาวติ

สตุโต ตํสارมาปาติ ทุกฺขา น ปริมุจฺจติ.

ตัณหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมวิงพล่าน สัตว์ยังท่องเที่ยวไป
จึงไม่พ้นจากทุกข์.

(พุทฺธ)

ถ. ศ. ๑๕/๕๑.

๒๕. ตณฺหา ชเนติ ปุริสํ จิตฺตมสฺส วิชาวติ

สตุโต ตํสارมาปาติ ทุกฺขมสฺส มหฺพญํ.

ตัณหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมวิงพล่าน สัตว์ยังท่องเที่ยวไป
จึงมีทุกข์เป็นภัยใหญ่.

(พุทฺธ)

ถ. ศ. ๑๕/๕๑.

๒๖. ตณฺหา ชนฺติ ปุริสํ จิตฺตมสฺส วิชาวติ

สตุโต สํสารมาปาที กมฺมํ ตสฺส ปฺรายนํ.

ตัณหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมวิ่งพล่าน สัตว์ยังท่องเที่ยวไป
จึงยังมีกรรมนำหน้า.

(พุทฺธ)

ต้. ศ. ๑๕/๕๒.

๒๗. ตณฺหาย อฺุฑฺฑิตํ โลโก ชฺราย ปฺริวาริตํ

มจฺจุณา ปิหิตํ โลโก ทฺกุเข โลโก ปตฺถิจิตํ.

โลกถูกตัณหาก่อขึ้น ถูกชราล้อมไว้ ถูกมฤตยูปิดไว้ จึงตั้งอยู่
ในทุกข์.

(พุทฺธ)

ต้. ศ. ๑๕/๕๕.

๒๘. นนฺทิสฺสมฺพฺพชฺรโน โลโก วิตฺถกฺกสฺส วิจารณํ

ตณฺหาย วิปฺปหฺนเนน สพฺพํ จินฺนฺตติ พนฺธนํ.

โลกมีความเพลิดเพลिनเป็นเครื่องผูก มีวิตกเป็นเครื่องเที่ยวไป
เพราะละตัณหาเสียได้ จึงชื่อว่าตัดเครื่องผูกไว้ทั้งหมด.

(พุทฺธ)

ต้. ศ. ๑๕/๕๕.

๒๕. นิทฺทํ ตนฺทึ สหํ ถีนํ ปมาเทน น ลํวเส

อตีมานํ น ติฏฺฐเจยฺยํ นิพฺพานมโนโส นโร.

คนที่นึกถึงพระนิพพาน พึงครอบงำความหลับ ความ
เกียจคร้าน ความท้อแท้, ไม่พึงอยู่ด้วยความประมาท ไม่พึงตั้ง
อยู่ในความทะนงตัว.

(พุทฺธ)

พ. ศ. ๒๕/๕๑๘.

๓๐. นิราสตุตี อนาคเต อตีตํ นานุโสจติ

วิเวกทสฺสี ผสฺเสสุ ทิฏฺฐิสฺสุ จ น นียฺยติ.

ผู้ไม่คำนึงถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง ย่อมไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงไป
แล้ว, ผู้เห็นความสังัดในผัสสะทั้งหลาย ย่อมไม่ถูกชักนำไปในทิฏฐิ
ทั้งหลาย.

(พุทฺธ) พ. ศ. ๒๕/๕๐๐. พ. มหา. ๒๕/๒๖๔,๒๖๒.

๓๑. ปุราณํ นาภินนุเทยฺยํ นเว ขนฺติมกฺขุพฺเพ

หิยฺยมานํ น โสเจยฺยํ อากาสํ น ลีโต ลียา.

ไม่พึงเพลิดเพลिनของเก่า ไม่พึงทำความพอใจในของใหม่ เมื่อ
สิ่งนั้นเสื่อมไป ก็ไม่พึงเศร้าโศก ไม่พึงอาศัยค้นหา.

(พุทฺธ)

พ. ศ. ๒๕/๕๑๘.

๓๒. มจฺจุณาพฺภาหโต โลโก ชราย ปรีวาริโต

ตณฺหาสฺสเลน โอตินฺโณ อิจฺฉาฐปายิโต สทา.

สัตว์โลกถูกมฤตยูขจัดแล้ว ถูกขราล้อมไว้ ถูกลูกศรคือตัณหา
เสียบแล้ว ถูกอิจฉาคูก่ร่นแล้วทุกเมื่อ.

(พุทฺธ)

ต้. ศ. ๑๕/๕๕.

๓๓. มานุเปตา อัย ปชา มานคฺนุถา มานวินิพฺพชฺชา

ทิกฺขจิสฺสุ พฺยารมฺภกตา สฺสาร์ นาทิวตฺตติ.

หมู่สัตว์นี้ประกอบด้วยมานะ มีมานะเป็นเครื่องร้อยรัด ถูก
มานะมัดไว้ ทำความแข่งดีเพราะทิฏฐิ ย่อมล่วงสงสารไปไม่ได้.

(พุทฺธ)

บุ. อุ. ๒๕/๑๕๓.

๓๔. มุพฺโพ อตฺถํ น ชานาติ มุพฺโพ ชมฺมํ น ปสฺสติ

อนุชตมฺ ตทา โหติ ยํ โมโห สหเต นรํ.

ผู้หลงย่อมไม่รู้อรรถ ผู้หลงย่อมไม่เห็นธรรม ความหลง
ครอบงำคนใดเมื่อใด ความมืดมิดย่อมมีเมื่อนั้น.

(พุทฺธ)

บุ. อิติ. ๒๕/๒๕๖. บุ. มหา. ๒๕/๑๘.

๓๕. ยสุต นตฺถิ อิทํ เมตติ ปเรถํ วาปี กิญฺจนํ

มมตฺตํ โส อสฺมิวินฺทํ นตฺถิ เมตติ น โสจติ.

ผู้ใดไม่มีกังวลว่า นี้ของเรา นี้ของผู้อื่น ผู้นั้นเมื่อไม่ถือว่าเป็นของเรา จึงไม่เศร้าโศกว่าของเราไม่มี ดังนี้.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๑๕. บุ. มหา. ๒๕/๕๓๔.

๓๖. โยช กามเม อจฺจตุตฺตริ สงฺคํ โลเก ทฺรจฺจยํ

น โส โสจติ นาชฺฌเมตติ ฉินฺหุโนสฺสโต อพฺนุชฺชโน.

ผู้ใดข้ามพินกาลในโลกและเครื่องข้องที่ข้ามได้ยากในโลก, ผู้นั้นตัดกระแสตัณหาได้แล้ว ไม่มีเครื่องผูก, ชื่อว่าไม่เศร้าโศก ไม่ยินดี.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๑๕. บุ. มหา. ๒๕/๕๒๗.

๓๗. โย เว อวิทฺวา อุปธิ กโรติ

ปฺนุปฺปฺนํ ทฺกฺขมฺมุเปติ มนฺโฑ

ตสฺมา ปชานํ อุปธิ น กยิรา

ทฺกฺขสฺสุตฺต ชาตีปฺปภวานุสฺสุตี.

ผู้ใดไม่รู้ ย่อมก่ออุปธิ ผู้นั้นเป็นคนเขลา เข้าถึงทุกข์บ่อย ๆ เพราะฉะนั้น ผู้รู้เห็นแดนเกิดแห่งทุกข์ จึงไม่ควรก่ออุปธิ.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๓๔. บุ. ญ. ๓๐/๘๐,๘๑

๓๘. ลุกุโธ อตุถํ น ชานาติ ลุกุโธ ฌมฺมํ น ปสฺสติ

อนุชตมํ ตทา โหติ ยํ โลโก สหเต นรํ.

ผู้โลก ย่อมไม่รู้หรือรรถ ผู้โลกย่อมไม่เห็นธรรม, ความโลกเข้า
ครอบงำคนใดเมื่อใด ความมืดมิดย่อมมีเมื่อนั้น.

(พุทฺธ) บุ. อิติ. ๒๕/๒๕๕. บุ. มหา. ๒๕/๑๗.

๓๙. วณํ ฉินฺหฺนถ มา รุกฺขํ วณฺโต ชายตี ภยํ

เจตฺวา วณฺยจ วณฺถยจ นิพฺพนา โหถ ภิกฺขโว.

ท่านทั้งหลายจงตัดป่า (กิเลส) อย่าตัดต้นไม้, ภัยย่อมเกิด
จากป่า ภิกษุทั้งหลาย! พวกท่านจงตัดป่า และสิ่งที่ตั้งอยู่ในป่าแล้ว
เป็นผู้ไม่มีป่า เกิด.

(พุทฺธ) บุ. ธ. ๒๕/๕๒.

๕. ชันฺตีวรรค คีอ หมวคคตฺน

๔๐. ขนฺติ ธีรสฺส ลฺงกาโร ขนฺติ จดป ตปสฺสลิโน

ขนฺติ พลํ ว ยตีนํ ขนฺติ หิตฺสูขาวหา.

ขันติเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ ขันติเป็นตบะของผู้
 پاکเพียร ขันติเป็นกำลังของนักพรต ขันตินำประโยชน์สุขมาให้.

ศ. ม. ๒๒๒.

๔๐. น สุทธิ เสงเนน อตุถิ นปี เกวลี พุราหุมโณ

น เจว ขนฺติ โสรจํ นปี โส ปรีนิพฺพุโต.

ความบริสุทธิ์ก็ดี ผู้ที่จะประเสริฐส่วนก็ดี ชันติและโสรจจะก็ดี
จะเป็นผู้เย็นสนิทก็ดี ย่อมไม่มี เพราะการชำระล้าง (ด้วยน้ำ).

(โภชิสตฺต) บุ. ชา. ปกิณฺณก. ๒๗/๓๗๖.

๔๒. นหตมตฺถํ มหตีปี เสนา

สราชิกา ยฺชฺฌมานา ลเภถ

ยํ ขนฺติมา สปริโส ลเภถ

ขนฺติพลสฺสุปสมตฺติ เวรา.

เสนาแม่หมูใหญ่ พร้อมด้วยพระราชารบอยู่ ไม่พึงได้
ประโยชน์ที่สัตบุรุษผู้มีชันติพึงได้, (เพราะว่า) เวรทั้งหลายของผู้มี
ชันติเป็นกำลัง ย่อมสงบระงับ.

(โภชิสตฺต) บุ. ชา. จตฺตาพีธ. ๒๗/๕๓๘.

๖. จิตตวรรค คือ หมวคจิต

๔๓. อนวสฺสจฺจิตตสฺส อนนฺวาทตเจตโส

ปฺปญฺญปาปปหีนสฺส นตฺถิ ชาครโต ภยํ.

ผู้มีจิตอันไม่ชุ่มด้วยราคะ มีใจอันโทสะไม่กระทบแล้ว มีบุญ
และบาปอันละได้แล้ว คั่นอยู่ ย่อมไม่มีภัย.

(พุทฺธ) บุ. ฐ. ๒๕/๒๐.

๔๔. กุมฺภูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา

นกรูปมํ จิตฺตมิมํ ฤทฺเตว

โยเชถ มารี ปญฺญาเวชน

จิตฺตจ รกฺเข อนิเวสโน สฺยา.

บุคคลรูปร่างนี้ที่เปรียบด้วยหม้อ ก้นจิตที่เปรียบด้วยเมืองนี้แล้ว
พึงรบบมารด้วยอาวุธคือปัญญา และพึงรักษาแนวที่ชนะไว้ ไม่พึง
ยับยั้งอยู่.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๐.

๔๕. จิตฺเตน นียติ โลโก จิตฺเตน ปริกฺขสฺสตี

จิตฺตสฺส เอกธมฺมสฺส สพฺเพว วสฺมนวฺภู.

โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตชักไป, สัตว์ทั้งปวงไปสู่อำนาจแห่ง
จิตอย่างเดียว.

(พุทฺธ)

ถ. ส. ๑๕/๕๔.

๔๖. ตณฺหาธิปนฺนา วตฺตลีสลพฺพชา

ลฺลํ ตปํ วตฺตสฺสตี จรฺนฺตา

จิตฺตลฺลจ เนลํ น สฺมมา วิมฺุตฺตี

หีนตฺตรูปา น ปารํภมา เต./B

ผู้ถูกตัณหาครอบงำ ถูกศีลพรตผูกมัด ประพฤติดีบะอัน
เศร้าหมองตั้งร้อยปี, จิตของเขาก็หลุดพ้นด้วยดีไม่ได้. เขามีตนแล้ว
จะถึงฝั่งไม่ได้.

(พุทฺธ)

ถ. ส. ๑๕/๔๐

๔๒. ทูณินิคุคหตุส ลหุโน ยตุถ กามนิปาติโน

จิตตตุส ทมโธ สาธุ จิตตํ ทนุตํ สุขาวหํ.

การฝึกจิตที่ข่มยาก ที่เบา มักตกไปในอารมณ์ที่น่าใคร่ เป็น
ความดี, (เพราะว่า) จิตที่ฝึกแล้ว นำสุขมาให้.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๑๕.

๔๘. ปทุญฺจจิตตตุส น ผาติ โหติ

น จาปี นํ เทวตา ปุชฺชนฺติ

โย ภাত্রํ เปตฺติกํ สุปเตยฺย

อวณฺจยิ ทุกกฺกมฺมการิ.

ผู้ใดทำกรรมชั่ว ล่องลงเอาทรัพย์สมบัติพี่น้องพ่อแม่ ผู้นั้นมีจิต
ชั่วร้าย ย่อมไม่มีความเจริญ แม้เทวดาก็ไม่บูชาเขา.

(นทีเทวตา)

พ. ชา. ติก. ๒๗/๑๒๐.

๔๕. ภิกฺขุ สฺยิยา ฌายิ วิมุตฺตจิตฺโต

อากงฺเข เว หทยสุตฺตานุปฺตตี

โลกสุส ฌตฺวา อุกฺทพฺพญจ

สุเจตฺโส อนิสฺสลิโต ตทานิสฺโส.

ภิกษุเพ่งพินิจ มีจิตหลุดพ้น รู้ความเกิดและความเสื่อมแห่ง
โลกแล้ว มีใจดี ไม่ถูกกิเลสอาศัย มีธรรมนั้นเป็นอานิสงส์ ฟังหวัง
ความบริสุทธิ์แห่งใจได้.

(เทวปฺตฺต)

ถ. ส. ๑๔/๗๓.

๕๐. โย อสีเนน จิตฺเตน อสีนมนโส นโร

ภาเวติ กุสลํ ฆมมํ โยคกุเขมสุตฺต ปตฺติยา

ปาปุณฺเณ ออนุปุพฺเพน สพฺพสํโหชนกุขยํ.

คนใดมีจิตไม่ทอดอຍ มีใจไม่หดหู่ บำเพ็ญกุศลธรรม เพื่อ
บรรลุลหรรณที่เกษมจากโยคะ พึงบรรลุลหรรณเป็นที่สิ้นสังโยชน์ทั้งปวงได้.

(พุทฺธ)

บุ. ชา. เอก. ๒๓/๑๘.

๕๑. สุทฺททฺทํ สุนิปฺปลํ ยตฺถ กามนิปาตินํ

จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวิ จิตฺตํ กุตฺตํ สุชาวหํ.

ผู้มีปัญญา พึงรักษาจิตที่เห็นได้ยากนัก ละเอียคนัก มักตกไป
ในอารมณ์ที่น่าใคร่, (เพราะว่) จิตที่คุ้มครองแล้ว นำสุขมาให้.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๑๕.

๗. ทานวรรค คือ หมวดทาน

๕๒. อเทยเยสุ อททํ ทานํ เทยเยสุ โย ปเวจฺจติ

อาปาสุ พฺยสนํ ปตฺโต สหายํ อธิคจฺจติ.

ผู้ใดไม่ให้ทานในคนที่ไม่ควรให้ ย่อมให้ในคนที่ไม่ควรให้. ผู้นั้น
ประสบความเสื่อมเพราะอันตราย ย่อมได้สหาย.

(โปธิสตุต)

บุ. ชา. จตุก. ๒๓/๑๒๕.

๕๓. อเทยเยสุ ททํ ทานํ เทยเยสุ นปฺปเวจฺจติ

อาปาสฺสุ พุยฺสํ ปคฺโคโต สหายํ นาธึคจฺจติ.

ผู้ใดให้ทานในบุคคลที่ไม่ควรให้ ไม่ให้ในคนที่ควรให้. ผู้นั้น
ถึงความเสื่อมเพราะอันตราย ย่อมไม่ได้สหาย.

(โปธิสตุต)

ช. ขา. จตุกก. ๒๗/๑๒๕.

๕๔. อนุนโท พลโท โหติ วตฺถโท โหติ วณฺณโท

ยานโท สุขโท โหติ ทิปโท โหติ จกฺขุโท.

ผู้ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ผู้ให้ผ้า ชื่อว่าให้ผิวพรรณ ผู้ให้ยาน-
พาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข ผู้ให้ประทีปโคมไฟ ชื่อว่าให้จักขุ.

(พุทฺธ)

ส. ส. ๑๕/๔๔.

๕๕. ปนาปทายี ลภเต มนาปี

อคฺคสฺส ทาตา ลภเต ปฺนคฺคํ

วรสฺส ทาตา วรลาภี จ โหติ

เสฏฺฐนฺโท เสฏฺฐมฺเปติ ฌานํ.

ผู้ให้ของชอบใจ ย่อมได้ของชอบใจ ผู้ให้ของเลิศ ย่อมได้
ของเลิศ ผู้ให้ของดี ย่อมได้ของดี ผู้ให้ของประเสริฐ ย่อมถึง
ฐานะอันประเสริฐ.

(พุทฺธ)

อง. ปญจก. ๒๒/๕๖.

๘. ชัมมวรรค คือ หมวดธรรม

๕๖. อตุณฺจตฺตสฺส น ปมาณมตฺติ

เยน นํ วชฺชํ ตํ ตสฺส นตฺติ

สพฺเพสุ ชมฺเมสุ สมฺหเตสุ

สมฺหตา วาปถาปี สพฺเพ.

ท่านผู้ดับไป (คือปรีนิพพาน) แล้ว ไม่มีประมาณ, จะฟังกล่าวถึงท่านนั้นด้วยเหตุใด เหตุนั้นของท่านก็ไม่มี, เมื่อธรรมทั้งปวง (มีขั้นเป็นต้น) ถูกเพิกถอนแล้ว แม้คลองแห่งถ้อยคำที่จะพูดถึง (ว่าผู้นั้นเป็นอะไร) ก็เป็นอันถูกเพิกถอนเสียทั้งหมด.

(พุทฺธ) บุ. ส. ๒๕/๕๓๕.

บุ. ฐ. ๓๐/๑๓๕.

๕๗. อาทานตณฺหํ วินยฺเยถ สพฺพํ

อุทฺธํ อโธ ติริยํ วาปี มชฺฌเณ

ยํ ยํ หิ โลกสุมี อุปาทียนฺติ

เตเนว มาโร อนฺเวติ ชนฺตุ.

พึงขจัดตัณหาที่เป็นเหตุถือนั่นทั้งปวง ทั้งเบื้องสูง เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ท่ามกลาง, เพราะเขาถือนั่นสิ่งใด ๆ ในโลกไว้ มารย่อมติดตามเขาไป เพราะสิ่งนั้น ๆ.

(พุทฺธ) บุ. ส. ๒๕/๕๔๖.

บุ. ฐ. ๓๐/๒๐๒.

๕๘. อัจฉินุท สีนหมตฺตโน

กมุทํ สารทิกว ปาณินา

สนฺติมคฺคเมว พฺรุษย

นิพฺพานํ สุคเตน เทสิตํ.

จงเด็ดเชื้อไขของคนเสีย เหมือนเอาฝ่ามือเด็ดบัวในฤดูแล้ง จง
เพิ่มพูนทางสงบ (ให้ถึง) พระนิพพานที่พระสุคตแสดงแล้ว.

(พุทธ)

พ. ฐ. ๒๕/๕๓.

๕๙. โอวเพยฺยานุสาเสยฺย อสพฺภา จ นิวารเย

สตี หิ โส ปิโย โหตี อสตี โหตี อปฺปิโย.

บุคคลควรเตือนกัน ควรสอนกัน และป้องกันจากคนไม่ดี
เพราะเขาข่มเป็นที่รักของคนดี แต่ไม่เป็นที่รักของคนไม่ดี.

(พุทธ)

พ. ฐ. ๒๕/๒๕.

๖๐. กามesu พฺรหฺมจฺริยวา วีตตณฺโห สทา สโต

สงฺขาย นิพฺพุโต ภิกฺขุ ตสฺส โน สนฺติ อิญฺชิตา.

ภิกษุผู้เห็นโทษในกาม มีความประพฤติประเสริฐ ปราศจาก
ตัณหา สติทุกเมื่อ พิจารณาแล้ว ดับกิเลสแล้ว ข่มไม่มีความ
หวั่นไหว.

(พุทธ) พ. ส. ๒๕/๕๓๑.

พ. จ. ๓๐/๓๕.

๖๔. จนุทชาโต อนกฺขาเต มนฺตา จ สุโร สฺยา

กามे จ อปฺภิปฺพุทฺทจิตฺโต อุทฺธโรโสติ วุจฺจติ.

พึงเป็นผู้พอใจและประทับใจในพระนิพพานที่บอกไม่ได้ ผู้มีจิต
ไม่ติดกาม ท่านเรียกว่าผู้มีกระแสอยู่เบื้องบน.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๔.

๖๕. ชิมฺจุจฺจ ปฺรมา โรคา สงฺขารา ปฺรมา ทุกฺขา

เอตํ ตฺวา ยถาภูตํ นิพฺพานํ ปฺรมํ สุขํ.

ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารเป็นทุกข์อย่างยิ่ง รู้ซึ้งนั้น
ตามเป็นจริงแล้ว ดังเสียได้ เป็นสุขอย่างยิ่ง.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๒.

๖๖. ชีรฺนฺติ เว ราชฺรธา สุจิตฺตา

อโธ สรีรมฺปิ ชฺร อุเปติ

สฺตลฺยจ ฆมฺโม น ชฺร อุเปติ

สฺนฺโต หเว สพฺุภิ ปเวทฺยฺนฺติ.

ราชรถอันงดงามย่อกร้าคร้า แม้ร่างกายก็เข้าถึงชรา ส่วนกรรม
ของสัตว์บุรุษย่อมไม่เข้าถึงชรา สัตว์บุรุษกับสัตว์บุรุษเท่านั้นย่อมรู้กันได้.

(พุทฺธ)

ถ. ส. ๑๕/๑๐๒.

๖๗. เต ฌายีโน สาทติกา นิจุจํ ทพฺพหปรกฺกมา

สุสนฺตฺติ ธีรา นิพฺพานํ โยคฺกุเขมํ อนุตฺตรํ.

ผู้ฉลาดนั้นเป็นผู้เฟื่องพินิจ มีเพียรติดต่อบากบั่นมั่นคงเป็นนิตย์
ย่อมถูกต้องพระนิพพานอันปลอดจากโยคะ หารธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้.

(พุทฺธ)

พ. ฐ . ๒๕/๑๘.

๖๘. ทฺกฺขเมว หิ สมฺโภติ ทฺกฺขํ ติฏฺฐติ เวติ จ

นาถฺยตฺตร ทฺกฺขา สมฺโภติ นาถฺยตฺตร ทฺกฺขา นิรุชฺฌติ.

ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์ย่อมตั้งอยู่ และเสื่อมไป นอกจากทุกข์
ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรดับ.

(วชิราภิกฺขุณี) ส. ส. ๑๕/๑๕๕.

พ. มหา. ๒๕/๕๓๖.

๖๙. ฌมฺโม ปโป มหาราช อฌมฺโม ปน อูปโป

อฌมฺโม นิรยํ เนติ ฌมฺโม ปาเปติ สฺสคฺตี.

มหาราช ! ธรรมเป็นทาง (ควรดำเนินตาม) ส่วนอธรรมนอก
นอกทาง (ไม่ควรดำเนินตาม) อธรรมนำไปนรก ธรรมให้
ถึงสวรรค์.

(โภชิสฺสตุต)

พ. ชา. สฎฺฐิ. ๒๘/๓๕.

๗๐. นนฺทิสฺสโยชโน โลโก วิตฺถกฺกสฺส วิจารณา

ตณฺหยา วิปฺปหานเนน นิพฺพานํ อิติ วุจฺจติ.

สัตว์โลกมีความเพตินเป็นเครื่องผูกพัน มีวิตกเป็นเครื่องเที่ยวไป
ท่านเรียกว่านิพพาน เพราะละตัณหาได้.

(พุทธ) บุ. สุ. ๒๕/๕๔๗.

บุ. ฐ. ๓๐/๒๑๖,๒๑๗.

๗๑. นาลฺลยตฺตฺร โปชฺฌมาตปฺสา นาลฺลยตฺตฺร อิทฺถุริยสํวรา

นาลฺลยตฺตฺร สพฺพนิสฺสคฺคา โสตุถิ ปสฺสามิ ปาณิน.

เรา (ตถาคค) ไม่เห็นความสวัสดิของสัตว์ทั้งหลาย นอกจาก
ปัญญา ความเพียร ความระวังตัว และการสละสิ่งทั้งปวง.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๓๕.

๗๒. ปญฺจกฺขนฺธา ปริญฺญาตา ติฏฺฐนฺติ จินฺนมุลกา

ทฺถกฺขนฺโย อหฺมฺปฺตฺโต นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโว.

เบญจขันธ์ที่กำหนดรู้แล้ว มีรากชาติตั้งอยู่ ถึงความสิ้นทุกข์
แล้ว ก็ไม่มีภพต่อไปอีก.

(พฺรหฺมตฺตฺเถรี)

บุ. เถร. ๒๖/๓๓๔.

๗๖. ยตฺถ นามญจ รูปญจ อเสถํ อุปฺรชฺชติ

วิญญาณสฺส นโรเรน เอตฺถตํ อุปฺรชฺชติ.

นามและรูปย่อมดับไม่เหลือในที่ใด นามและรูปนี้ย่อมดับในที่นั้น
เพราะวิญญาณดับ.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๓๑. บุ. จุ. ๓๐/๒๑.

๗๗. ยมฺหิ สจฺจญจ ฆมฺโมจ อหิงฺสา สญฺญโม ทโม

เอตฺทริยา เสวนฺติ เอตํ โลเก อนามตํ.

สัจจะ ธรรมะ อหิงสา สัจญมมะ และทมะ มีอยู่ในผู้ใด อารยชน
ย่อมคบผู้ นั้น นั้นเป็นธรรมอันไม่ตายในโลก.

(อุปสมพฺหาโพธิสตุต) บุ. ชา. พุค. ๒๗/๕๘.

๗๘. ยานิ โสตานิ โลกสฺมี สติ เตถํ นิวารณํ

โสทานํ สํวรํ พุริมิ ปญฺญาเยเต ปิถียเร.

กระแสน้ำใดมีอยู่ในโลก สติเป็นเครื่องกั้นกระแสน้ำนั้น
เรากล่าวว่าสติเป็นเครื่องกั้นกระแสน้ำนั้นอันบุคคลปิดกั้นได้
ด้วยปัญญา.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๓๐. บุ. จุ. ๓๐/๑๖,๒๐.

๗๕. เย สนฺตจิตฺตา นิปกา สติมนฺโต จ ฌายีโน

สมฺมา ฌมฺมํ วิปสฺสนฺติ กามสฺสุ อนเปกฺขีโน.

ผู้มีจิตสงบ มีปัญญาเครื่องรักษาตัว มีสติ เป็นผู้เพ่งพินิจ
ไม่เหยื่อใยในกาม ย่อมเห็นธรรมโดยชอบ.

(พุทฺธ)

พ. อิติ. ๒๕/๒๖๐.

๗๖. โย จ ปปฺลยจํ หิตฺวาน นิปฺปฺลยจปเท รโต

อาราธยิ โส นิพฺพานํ โยคฺกุเขมํ อนุตฺตรํ.

ผู้ใดละปฏิจจธรรมที่ทำให้เนิ่นช้าได้แล้ว ยินดีในธรรมที่ไม่มี
สิ่งทำให้เนิ่นช้า ผู้นั้นก็บรรลุพระนิพพานอันปลอดจากโยคะ ไม่มี
ธรรมอื่นยิ่งกว่า.

(สารีปุตฺต)

อ. ฌก. ๒๒/๓๒๕.

๗๗. สกํ หิ ฌมฺมํ ปริปฺลฺลณฺมาหุ

อณฺณสฺส ฌมฺมํ ปน หีนมาหุ

เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ

สกํ สกํ สมฺมตฺติมาหุ สจฺจํ.

สมณพราหมณ์บางเหล่ากล่าวธรรมของตนว่าบริบูรณ์, แต่
กล่าวธรรมของผู้อื่นว่าเลว (บกพร่อง), เขาย่อมทะเลาะวิวาทกัน
แม้ด้วยเหตุนี้ เพราะต่างก็กล่าวข้อสมมติของตน ๆ ว่าเป็นจริง.

(พุทฺธ) พ. ส. ๒๕/๕๑๑.

พ. มหา. ๒๕/๓๘๓.

๘๒. สมมุปปธานสมฺปนฺโน สติปญฺจาน โคจโร

วิมุตติกุสุมสณฺณโน ปรีนิพฺพายิสฺสตุยนาสโว.

ผู้ถึงพร้อมด้วยสัมมัตตปธาน มีสติปัญญาเป็นอารมณ์ คาดาย
ด้วยดอกไม้คือวิมุตติ หาอาสวะมิได้ จักปรีนิพพาน.

(เทวสภเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๒๘๒.

๘๓. สุตฺตํ วัต นิพฺพานํ สมฺมาสมฺพุทฺทเทสิตํ

อโสกํ วิรชํ เขมํ ยตฺถ ทฺถกฺขํ นิรุชฺฌติ.

พระนิพพานที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว ไม่มีโศก
ปราศจากธุลี เขมม เป็นที่ดับทุกข์ เป็นสุขดีหนอ.

(หาริตเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๐๕.

๘๔. โสฺรจฺจํ อวิหีสํ จ ปาทา นาคสฺส เต ทฺเว

สฺติ จ สมฺปชฌณฺณจ จรณา นาคสฺส เต ปเร.

โสรัจจะและอวิหิงสานั้น เป็นช้างเท้าหลัง สติและสัมปชัญญะ
นั้น เป็นช้างเท้าหน้า.

(อุทายีเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๖๘.

๘๕. หีนํ ฆมฺมํ น เสเวยฺย ปมาเทน น ลํวเส

มิจฺฉาทิฏฺฐิํ น เสเวยฺย น สฺยิยา โลกาทุณฺโณ.

ไม่ควรเสพธรรมที่เลว ไม่ควรอยู่กับความประมาท ไม่ควร
เสพมิจฉาทิฏฐิ ไม่ควรเป็นคนรกโลก.

(พุทฺธ)

บุ. ธ. ๒๕/๓๗.

๘๖. หีนน พุรหฺมจฺริเยน ขตุติเย อุปปชฺชติ

มขุณฺนิเมน จ เทวตฺตํ อุตุตฺเตน วิสุขุณฺติ.

บุคคลย่อมเข้าถึงความเป็นกษัตริย์ ด้วยพรหมจรรย์อย่างเลว,
ถึงความเป็นเทวดา ด้วยพรหมจรรย์อย่างกลาง, ย่อมบริสุทธิ์ ด้วย
พรหมจรรย์อย่างสูง.

(พุทฺธ)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๕๕.

๘. ปกิรณกาวรรค คือ หมวดเบ็ดเตล็ด

๘๗. อจินฺตมฺปิ ภวติ จินฺตมฺปิ วินสฺสติ

น หิ จินฺตมยา โภคา อิตฺถิยา ปุริสฺสฺส วา.

สิ่งที่ไม่ได้คิดไว้ ย่อมมีได้. สิ่งที่ได้คิดไว้ ก็เสียหายได้, โภคะ
ของสตรีหรือบุรุษที่สำเร็จได้ด้วยนึกเอาไม่มีเลย.

(มหาชนกโพธิสตุต)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๑๖๗.

๘๘. อหฺมตฺตลฺยจ พหิทฺธา จ เวทณํ นาภินนฺทโต

เอวสตฺตสฺส จรฺโต วิญฺญาณํ อุปรุชฺชมฺติ.

บุคคลไม่เพลिनเวทนา ทั้งภายในทั้งภายนอก มีสติดำเนินอยู่
อย่างนี้ วิญญาณย่อมดับ.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๔๗.

บุ. จุ. ๓๐/๒๑๘.

๘๙. อหฺมตฺตเมว อุปสเม

นาถฺลโต ภิกฺขุ สนฺติเมเสยฺย

อหฺมตฺตํ อุปสนฺตสฺส

นตฺถิ อตฺตํ กุโธ นิสฺสํ วา.

ภิกษุพึงสงบกิเลสและบาปกรรมที่เป็นภายในเสีย, ไม่พึงแสวง
หาความสงบจากที่อื่น, เมื่อระงับภายในได้แล้ว สิ่งที่จะพึงยึดถือใหม่
ย่อมไม่มี สิ่งที่ยึดถือไว้จำจะสละจะมีแต่ไหน.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๑๔.

บุ. มหา. ๒๘/๔๒๕,๔๒๖.

๙๐. อปฺปสฺสตาทา ทฺกฺขา กามา นตฺถิ กามา ปรี ทฺกฺขํ.

เย กามे ปฏฺิเสวนฺติ นิสฺสํ อุปรุชฺชเร.

กามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก ทุกข์อันยิ่งกว่ากาม
ไม่มี ผู้ใดส้องเสพกาม ผู้นั้นย่อมเข้าถึงนรก.

(โพธิสฺสฺต)

บุ. ชา เอกาทสก. ๒๗/๓๑๕.

๕๑. อพฺยาปชฺโณ ลียา เอวํ สจฺจวาที จ มาณโว

อสุมา โลกา ปรี โลกํ เอวํ เปจฺจ น โสจติ.

พึงเป็นคนไม่เบียดเบียน (ผู้อื่น) และกล่าวคำสัตย์อย่างนี้ ละ
ไปจากโลกนี้ไปสู่โลกอื่นแล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก.

(พุทฺธ)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๓๑๒.

๕๒. อลฺโส กิหิ กามโภกิ น สาธุ

อสลฺยโต ปพฺพชิต น สาธุ

ราชา น สาธุ อนิสम्मการี

โย ปญฺชิตโต โกรธ น ตํ น สาธุ.

คฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเป็นผู้เกียจคร้าน ไม่ดี, บรรพชิตไม่
สำรวม ก็ไม่ดี พระราชาไม่ทรงใคร่ครวญก่อนแล้วทำ ไม่ดี.
บัณฑิตมักโกรธ ก็ไม่ดี.

(โภชิสฺสตุต)

บุ. ชา. วิส. ๒๗/๔๔๖.

๕๓. อสฺสเร สฺสรมติโน สฺสเร จาสฺสเรทสฺสลิโน

เต สฺสริ นาสฺสริจฺจนฺติ มีจฺจนฺตฺวาปฺปโจจฺรา.

ผู้เข้าใจสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ และเห็นสิ่งที่เป็นสาระว่า
ไม่เป็นสาระ เขามีความดำริผิดเป็นโจร จึงไม่ประสบสิ่งที่เป็นสาระ.

(พุทฺธ)

บุ. ธ. ๒๕/๑๖.

๕๔. อตีตํ นานุโสจนุตติ นปฺปชปฺปนฺนติ นาคตํ

ปจฺจุปฺปนฺนเนน ยาเปนฺนติ เตน วณฺโณ ปสฺสิตฺติ.

บุคคลไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ไฝหาสิ่งที่ยังมาไม่พึง,
ยังชีวิตให้เป็นไปด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เพราะเหตุนั้น ผิวพรรณ
ย่อมผ่องใส.

(พุทฺธ)

ดี. ศ. ๑๕/๗.

๕๕. อนวณฺจิจิตฺตุตฺตสฺส ลหฺหุจิตฺตุตฺตสฺส ทฺพภูมฺิโน

นิจฺจํ อทฺฐวสฺสิตฺตสฺส สุขภาโว น วิชฺชติ.

เมื่อมีจิตใจไม่หนักแน่น เป็นคนใจเบา มักประทุษร้ายมิตร
มีความประพฤติกลับกลอกเป็นนิตย์ ย่อมไม่มีความสุข.

(สํกฺกิลโปธิสฺสุตฺต)

บุ. ชา. จตุกก. ๒๗/๑๔๒.

๕๖. อิตฺถิสฺสฺสฺสฺสฺส สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อกฺขชฺสฺสฺสฺสฺส จ โย นโร

ลทฺฐํ ลทฺฐํ วินาสติ ตํ ปฺราภวโต มฺขํ.

คนใดเป็นนักเลงหญิง นักเลงสุรา และนักเลงการพนัน
ย่อมล้างผลาญทรัพย์ที่ตนได้แล้ว ๆ. ข้อนั้นเป็นเหตุแห่งผู้ฉิบหาย.

(พุทฺธ)

ดี. พุ. ๒๕/๓๔๗.

๕๗. อิติถิ มลํ พุรหุมจริยสุส เอตุถายํ สชชเต ปชา

ตโป จ พุรหุมจริยญจ ตํ สินานมโนทกํ.

หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ ประชาชนนี้ขึ้นอยู่กับหญิงนี้
ตบะและพรหมจรรย์เป็นเครื่องอาบ ไม่ใช่ น้ำ.

(พุทฺธ)

ถึ. ศ. ๑๕/๕๒.

๕๘. อุปนียติ ชีวิตมปฺปมาญํ

ชรูปนิตสุส น สนฺติ ตาณา

เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน

โลกามิสํ ปชเห สนฺติเปกฺโข.

ชีวิตคืออายุอันน้อยนี้ ถูกฆรานำเข้าไป เมื่อสัตว์ถูกฆรานำ
เข้าไปแล้ว ย่อมไม่มีเครื่องต้านทาน ผู้เล็งเห็นภัยในภวณนั้น มุ่ง
ความสงบ พึงละโลกามิสเสีย.

(พุทฺธ)

ถึ. ศ. ๑๕/๗๗.

๕๙. อุปสนฺโต อุปฺโรโต มนฺตภาณิ อนฺนุทฺโต

ฐนาติ ปาปเก ชมฺเม ทุมปตฺตํว มาลฺโลโต.

ผู้สงบ เว้นบาป ฉลาดพูด ไม่ฟังชาน ย่อมขจัดบาปธรรม
เสียได้ เหมือนลมกำจัดใบไม้ฉะนั้น.

(มหาโกฏฺฐิตเถร)

ชฺ. เถร. ๒๖/๒๖๐.

๑๐๐. เอลุเจ สตุตา ชานะยฺยํ ทุกุขายฺ ชาติสมภโว

น ปาโณ ปาณินํ หนฺนุเส ปาณมาตี หิ โสจติ.

ถ้าสัตว์พึงรู้อย่างนี้ 'ชาติสมภพนี้เป็นทุกข์' สัตว์ก็ไม่ควร
ฆ่าสัตว์ เพราะผู้ฆ่าสัตว์ย่อมเสร้างโศก.

(รุกขเทวตาโพธิสตุต) ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๖.

๑๐๑. กามะสุ นากิทธิเมยฺย มนธานาวิโล ตียา

กุสโล สพุพพมมานํ สโต ภิกฺขุ ปริพุพเพ.

ภิกษุไม่ควรติดในกามทั้งหลาย ควรมีใจไม่ขุ่นมัว ควรเป็น
ผู้ฉลาดในธรรมทั้งปวง ควรมีสติอยู่ทุกอิริยาบถ.

(พุทฺธ) ขุ. สุ. ๒๕/๕๓๑. ขุ. ญ. ๓๐/๒๖.

๑๐๒. ตานิ เอตานิ ทิฏฺฐานิ ภวเนตฺติ สมุหตา

อฺจุฉินฺนํ มฺลํ ทุกุขสฺส นตฺถิทานิ ปุณฺนพฺภโว.

เห็นอริยสัจแล้ว ถอนตัณหาผู้นำไปสู่ภพได้แล้ว ตัดมูลรก
แห่งทุกข์ขาดแล้ว ย่อมไม่มีภพอีกต่อไป.

(พุทฺธ) ที. มหา. ๑๐/๑๐๗.

๑๐๖. ชมมาราโม ชมมรโต ชมมํ อนุวิจินตยํ

ชมมํ อนุสฺสรํ ภิกขุ สทฺธมฺมา น ปริหายติ.

ภิกษุที่ร่ำร้อมยินดีในธรรม ใคร่ครวญธรรม และระลึกถึงธรรม
อยู่เนื่อง ๆ ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๖๕.

๑๐๗. ปตฺติ โลเก รโห นาม ปापกมฺมํ ปกฺกพฺพโต

ปสฺสนฺติ วนฺภูตานิ ตํ พาลโ มลฺลเต รโห.

ชื่อว่าที่ลับของผู้ทำความชั่วไม่มีอยู่ในโลก, คนทั้งหลายเห็นเป็น
ป่า แต่คนเขลาสำคัญที่นั่นว่าเป็นที่ลับ.

(โปธิสฺสตุต)

พ. ชา. จตุกก. ๒๗/๑๓๑.

๑๐๘. น สานกามสฺส ทโม อิตฺถิ

น โมนมตฺถิ อสฺมาหิตสฺส

เอโก อรณฺเณ วิหรมฺปมตฺโต

น มจฺจุเชยฺยสฺส ตเรยฺย ปาริ.

ในโลกนี้ ผู้ที่ชอบถือตัว ย่อมไม่มีการฝึกตน, ตนมีใจไม่
มั่นคง ย่อมไม่มีความรู้, ผู้ประมาทแม้อยู่ในป่าคนเดียว ก็ข้ามฝั่ง
แห่งแดนมฤตยูไม่ได้.

(เทวตา)

ถ. ส. ๑๕/๖.

๑๐๘. น ปเรส วิโลมานิ น ปเรส กตากตัม

อตุตโน ว อเวกฺเขยฺย กตานิ อกตานิ จ.

ไม่ควรฟังคำก้าวร้าวของคนอื่น, ไม่ควรมองดูการงาน
ของคนอื่นที่เขาทำแล้วยังไม่ได้ทำ, ควรพิจารณาแต่การงานของ
ตนที่ตนทำแล้วและยังไม่ได้ทำเท่านั้น.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๑.

๑๐๙. ปมาทํ ภยโต ทิสฺวา อปฺปมาทญฺจ เขมโต

ภาวเณฏฺฐจฺจกัม มคฺคํ เอสา พุทฺธานุสาสนี.

เห็นความประมาทเป็นภัย และเห็นความไม่ประมาทเป็นความ
ปลอดภัยแล้ว ฟังเจริญมรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นพุทธานุสาสนี.

(พุทฺธ)

พ. จริยา. ๓๓/๕๕๕.

๑๑๐. ปิยานํ อทฺตสนํ ทุกฺขํ อปฺปิยานญฺจ ทฺตสนํ

ตฺตมา ปิยํ น กยิราถ ปิยาปาโย หิ ปาปโก.

การไม่เห็นสิ่งที่รักเป็นทุกข์ และการเห็นสิ่งที่ไม่รักก็เป็นทุกข์
เหตุนี้ จึงไม่ควรทำอะไรให้เป็นที่รัก เพราะความพราดจากสิ่งที่
รัก เป็นการทรมาน.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๓.

๑๑๒. มจฺจนพฺภาหโต โลโก ปริกฺขิตฺโต ชราย จ

หฺมฺยตฺติ นิจฺจมตฺตาโณ ปตฺตหฺมฺโฆว ตกฺกโร.

โลกถูกมฤตยูกำจัด ถูกขราล้อมไว้ ไม่มีผู้ต้านทาน ย่อม
เดือดร้อนเป็นนิตย์ คุณคนต้องโทษต้องทำตามอาชญาะนั้น.

(สิริมณฑาเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๓๕.

๑๑๓. ยํ ฅภฺติ น เตน ตฺสฺสฺสฺติ

ยํ ปตฺเตติ ลพฺฐํ หิเพติ

อิจฺฉา หิ อนนฺตโฅจฺรา

วิกฺติจฺฉานํ นโม กโรมฺ เส.

บุคคลได้สิ่งใด ไม่ยินดีด้วยสิ่งนั้น, ปรารถนาสิ่งใด คูหมัน
สิ่งที่ได้แล้วนั้น, เพราะความต้องการไม่มีที่สุด, พวกเราจงทำความ
นอบน้อมผู้ปราศจากความต้องการเถิด.

(โพธิสตุต)

พ. ชา. พุท. ๒๗/๕๔.

๑๑๔. ยถาหิ อญฺคสมฺภารา โหติ สทฺโท รโธ อิติ

เอวํ ขนฺเชสุ สนฺเตสุ โหติ สตฺโตติ สมฺมติ.

เหมือนอย่างว่า เพราะกุมส่วนทั้งหลายเข้า เสี่ยงว่ารถย่อมมี
ฉันทใด เมื่อขันธทั้งหลายยังมีอยู่ การสมมติว่าสัตว์ ย่อมมี ฉันทนั้น.

(วชิราภิกฺขุณี) ส. ส. ๑๕/๑๕๘. พ. มหา. ๒๕/๕๓๖.

๑๑๕. ยถาปี มูเล อนุปทุทเว ทพฺพเห
ฉินฺโนปี รุกฺโข ปฺนเรว รุหติ
เอวมฺปิ ตณฺหานุสเย อนุหเต
นิพฺพตฺตติ ทุกฺขมิตฺถ ปฺนปฺปนฺ.

เมื่อรากยังมั่นคงไม่มีอันตราย ต้นไม้แม้ถูกตัดแล้วย่อมงอกได้
อีกฉันใด, เมื่อต้นหนาสัຍยังไม่ถูกกำจัดแล้ว ทุกข์นี้ย่อมเกิดรำไป
ฉันนั้น.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๖๐.

๑๑๖. ยสฺส ราโค จ โสโส จ อวิชฺชา จ วิวาชิตา
โส อิมํ สมฺมทฺถํ สคาหํ สรกฺขถํ
สตุมฺภิกฺขํ สุทิตฺตริ อจฺจตริ.

ผู้ตำรอกราคะโทสะและอวิชาได้แล้ว ชื่อว่าได้ข้ามทะเลที่มี
มีสัตว์ร้าย มีผู้ร้าย มีภัยจากคลื่น อันข้ามไปได้ยากนักนี้.

(พุทฺธ)

ถ. สพ. ๑๘/๑๕๗.

๑๑๗. ยสฺมี กามา น วสฺนติ ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ
กถฺกถา จ โย ตินฺนโณ วิโมกฺโข ตสฺส นาปโร.

ผู้ใดไม่มีกามอยู่ ผู้ใดไม่มีตัณหา และผู้ใดข้ามความสงสัย
ได้, ผู้นั้นย่อมมีความพ้น ที่ไม่แปรผันเป็นอย่างอื่นอีก.

(พุทฺธ) พ. ส. ๒๕/๕๔๓.

พ. จ. ๓๐/๑๗๐.

๑๑๘. โย ทุกขมทุกฺกฺขิ ยโตนิทานํ

กามเสฺว โส ชนฺตฺว กถํ นเมยฺย

อุปธิ วิทิตฺวาน สงฺโคติ โลก

ตสฺเสว ชนฺตฺว วินยาย ลิกฺข.

ผู้ใดเป็นทุกข์ว่าเกิดเพราะกาม, ผู้นั้นจะพึงน้อม (จิต) ไปใน
กามได้อย่างไร, ผู้รู้จักอุปธิว่าเป็นเครื่องข้องในโลกแล้ว พึงศึกษา
เพื่อกำจัดอุปธิเสีย.

(พุทฺธ)

ต้. ศ. ๑๕/๑๗๐.

๑๑๙. โย เว ตํ สหตี ชมฺมี ตณฺหํ โลก ทฺรจฺจยํ

โสกา ตมฺหา ปตฺนฺติ อุทพิณฺทว โปกฺขรา.

ผู้ใดครอบงำตัณหาลามก อันลวงได้ยากในโลก ความโศก
ทั้งหลายย่อมตกไปจากผู้นั้น เหมือนหยาดน้ำตกจากใบบัวฉะนั้น.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๖๐.

๑๒๐. รเสตุ เคะ อกรํ อโลโล

อนนฺตฺยโปตี สฺปทานจาริ

กุเล กุเล อปฺปฺภิตฺตจิตฺโต

เอโก จเร ขคฺคฺวิธานกปโป.

ผู้ไม่โลเล ไม่ทำความติดในรส ไม่เลี้ยงผู้อื่น เทียว
บิณฑบาตตามลำดับ มีจิตไม่ติดในสกุล พึงเทียวไปผู้เดียวเหมือน
นอแรด.

(พุทฺธ) บุ. ฐ. ๒๕/๓๓๗.

บุ. ฐ. ๓๐/๔๐๖.

๑๒๑. รัตตสฺส มุนิโน จรโต กามสฺส อนเปกฺขิโน

โอมติณฺณสฺส ปิหยนฺติ กามสฺส คธิตา ปชา.

มุนีผู้ประพฤติตนเป็นคนว่าง ไม่เหยื่อใยในกรรม ข้ามโอฆะ
ได้ ประชาชนผู้ยังติดในกามก็ชอบ.

(พุทฺธ)

พ. ศ. ๒๕/๔๕๔.

๑๒๒. วิทฺวา จ โย เวทฺถุ นโร อิท

ภวาทเว สจฺจมิมิ วิสชช

โส วิตตณฺโห อนินฺโหม นิราโส

อตาริ โส ชาตฺชิรณฺติ พฺรุมิ.

ผู้ใคร่จบพระเวทในโลกนี้ สละเครื่องข้องในภพน้อยใหญ่ได้
แล้ว, ผู้นั้นปราศจากตัณหา ไม่มีทุกข์ ไม่มีความทะเยอทะยาน, เรา
กล่าวว่า เขาข้ามชาติและชราได้.

(พุทฺธ)

พ. ศ. ๒๕/๕๓๖. พ. จ. ๓๐/๑๐๔,๑๐๗

๑๒๓. วิเวกญฺเฒว สิฏฺเฆถ เอตฺตริยานมตฺตมํ

เตน เสฏฺโฐ น มญฺเฆถ ส เว นิพฺพานสฺสนฺติเก.

พึงศึกษาวิเวก ซึ่งเป็นคุณอันสูงสุดของพระอริยะทั้งหลาย, ไม่
ถือตัวว่าเป็นผู้ประเสริฐเพราะวิเวกนั้น ผู้นั้นแล ชื่อว่าปฏิบัติใกล้พระ
นิพพาน.

(พุทฺธ)

พ. ศ. ๒๕/๔๕๔. พ. มหา. ๒๕/๑๕๑.

๑๒๔. สงฺกษย สงฺกิตพุพานิ รุกเขยฺยานาคตํ ภยํ

อนาคตภยา ธีโร อูโภ โลเก อเวกฺขติ.

พึงระแวงภัยที่ควรระแวง พึงระวังภัยที่ยังไม่มาถึง ผู้ฉลาด
ย่อมมองดูโลกทั้ง ๒ เพราะกลัวต่ออนาคต.

(อสุตฺตถวตฺตา) พุ. ขา. จตุกฺก. ๒๗/๑๓๖.

๑๒๕. สยฺมํ ปริณฺญา วิตเรยฺย โธมํ

ปริกฺคฺเหสุ มฺนิ โนปลิตฺตุโต

อพฺพุพฺพหสฺสุโล จรมปฺปมตฺตุโต

นาสีสฺติ โลกมิมํ ปรณฺจ.

กำหนดรู้สัญญาแล้วพึงข้ามโอฆะได้ เป็นมุนีไม่ติดในสิ่งที่
หวงแหน ถอนลูกศรแล้วเที่ยวไป ไม่ประมาท ชื่อว่าไม่หวังโลกนี้
และโลกหน้า.

(พุทฺธ) พุ. ศุ. ๒๕/๔๘๖. พุ. มหา. ๒๕/๗๑.

๑๒๖. สนฺตํ ตสฺส มนํ โหติ สนฺตา วาจา จ กมฺม จ

สมฺมทณฺญา วิมุตฺตสฺส อฺปสนฺตสฺส ตาทิโน.

เมื่อพ้นเพราะรู้ชอบ สงบคงที่แล้ว ใจคอของเขาก็สงบ คำพูด
และการกระทำก็สงบ.

(พุทฺธ) พุ. ฐ. ๒๕/๒๘.

๑๒๗. สพุพปาปสุส อกรรม กุสลสุสุปสมุปทา

สจิตตปริโยทปนํ เอตํ พุทธานาสนํ.

การไม่ทำบาปทั้งปวง การยังกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว, ๓ ข้อนี้เป็นคำสั่งสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลาย.

(พุทฺธ)

บ. ฐ. ๒๕/๓๕.

๑๒๘. สาธุ ฌมฺมรฺจึ ราชา สาธุ ปญฺญาณวา นโร

สาธุ มิตฺตทานมทฺตพฺโกลิ ปาปสุสากฺรณํ สุขํ.

พระราชาคดี ที่ทรงยินดีในธรรม, คนดี ที่มีปัญญา, เพื่อดีที่ไม่ประทุษร้ายมิตร, สุข อยู่ที่ ไม่ทำบาป.

(โพธิสตุต)

บ. ชา. ปญฺญาส. ๒๘/๒๐.

๑๐. ปัญญาवरค คือ हवदप्युणा

๑๒๕. อทฺธา หิ ปญฺญา ว สติ ปสตุถา

กนฺตา สิรี โภครตา มนุสฺสา

ฌาณณจ พุทฺธานมตฺตลฺยรूपิ

ปญฺณํ น อจฺเจติ สิรี กทาจิ.

สัตบุรุษสรรเสริญปัญญาแน่แท้ คนทั้งหลายชอบทรัพย์สมบัติ
จึงใคร่ได้สิริ (ยศ) ก็ความรู้ของท่านผู้รู้ทั้งหลายซึ่งไม่ได้ ทรัพย์จึง
เกินกว่าปัญญาไปไม่ได้ ไม่ว่าจะกาลไหน ๆ

(ปโหสฺสโพธิสตุต)

บ. ชา. วิส. ๒๓/๔๒๘.

๑๓๐. คมกริรปญหิ มนสภิจินุตยิ

นจุจาทิตํ กम्म กรโธติ ลุทฺทํ

กาลลคตํ อตุลปทํ น ริลฺลจติ

ตถาวิชํ ปญฺญาวนฺตํ วทนฺติ.

ผู้ขบคิดปัญหาอันลึกซึ้งด้วยใจ ไม่ทำกรรมชั่ว อันไม่เป็นประโยชน์แก่กุลเลย, ไม่ละทางแห่งประโยชน์ที่มาถึงตามเวลา, บัณฑิตทั้งหลายเรียกคนอย่างนั้นว่า ผู้มีปัญญา.

(สรภงฺคโพธิสตุต) ขุ. ชา. จตุตาฬีส. ๒๗/๕๔๐.

๑๓๑. ทาโส ว ปญฺญสฺส ยสฺสฺสิ พาโล

อตุลฺลสฺส ชาเตสฺส ตถาวิชฺส

ยํ ปญฺฑิตํ นิปฺปณฺํ ลํวิเชติ

สมฺโมหมาปชฺชติ ตตุถ พาโล.

คนเขลาไม่มีศรัทธาก็เป็นทาสของคนมีปัญญา, เมื่อเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้น คนฉลาดจัดการข้อใดได้แนบเนียน คนเขลาถึงความมงงายในข้อนั้น.

(มโหสฺสโพธิสตุต) ขุ. ชา. วิส. ๒๗/๔๒๘.

๑๓๒. ปญฺจนฺตํ ตถาวทํ สึเสสฺสุ สุตมาหิตํ

เจโตสมถมนุยุตฺตํ ตํ เว วิญญฺญ ปัสสเร.

ผู้รู้ย่อมสรรเสริญคนมีปัญญา พุคจริง ตั้งมั่นในศีล ประกอบ
ความสงบใจนั้นแล.

(มหาสุตฺตปฺเถร)

ช. เถร. ๒๖/๔๑๑.

๑๓๓. ปญฺญา สุตวินิจฺฉินิ ปญฺญา กิตฺติโลกวฑฺฒนิ

ปญฺญาสहित นโร อธิ อปี ทฺกฺเขสฺสุ สุขานิ วินฺทติ.

ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ฟังแล้ว ปัญญาเป็นเครื่องเพิ่มพูน
เกียรติคุณและชื่อเสียง คนผู้ประกอบด้วยปัญญาในโลกนี้ แม้ในความ
ทุกข์ก็หาความสุขได้.

(มหาภุจฺปิณฺเถร)

ช. เถร. ๒๖/๓๕๐.

๑๓๔. ปญฺญา ย ติตฺตนิ เสฏฺฐํ น โส กามหิ ตปฺปติ

ปญฺญา ย ติตฺตํ ปุริสํ ตณฺหา น กฺรุเต วสํ.

บรรดาความอิมทั้งหลาย ความอิมด้วยปัญญาประเสริฐ, ผู้อิม
ด้วยปัญญานั้นย่อมไม่เดือดร้อนด้วยกาม, ตัณหาทำผู้อิมด้วยปัญญาไว้
ในอำนาจไม่ได้.

(โภทิสฺตต)

ช. ชา. ทฺวาทส. ๒๗/๓๒๕.

๑๓๕. ส ปณฺณวา กามคณฺเ อเวกฺขติ

อนิจฺจโต ทฺวฺกฺขโต โรคฺโต จ

เอวํ วิปสฺสึ ปชหาติ ฉนฺทํ

ทฺวฺกฺเขสุ กามेषु มหพฺภเยสุ.

ผู้มีปัญญานั้น ย่อมเล็งเห็นกามคุณเป็นของไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ และเป็นโค, ผู้เห็นอย่างนี้ ย่อมละความพอใจในกามอัน
เป็นทุกข์ เป็นภัยใหญ่ได้.

(สรภงฺคโพรฺสตุต) บุ. ชา. จตุตาฬิส. ๒๗/๕๔๒.

๑๑. ปุคฺคตวรรค คีอ ฬวคบุคคค

๑๓๖. อกฺโกธโร อนุปนาหิ อมกฺขี สุทฺธตํ คโต

สมฺปนฺนทิกฺขุริ เมธาวิ ตํ ชลฺยนา อริโย อิติ.

ผู้ใดไม่โกรธ ไม่ผูกโกรธ ไม่ลบหลู่ ถึงความหมัดจืด มีทิกฺขุริ
สมบรูณ์ มีปัญญา, พึงรู้ว่าผู้นั้นเป็นอริยะ.

(สารีปุตฺตเถร) บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๔๑.

๑๓๗. อกฺโกธสฺส กฺวโต โกโธ ทนฺตสฺส สมชีวิโน

สมฺมทลฺยนา วิมุตฺตสฺส อฺปสนฺตสฺส ตาทิโน.

ผู้ไม่โกรธ ฝีกตนแล้ว เป็นอยู่สม่ำเสมอ หลุดพ้นเพราะรู้ชอบ
สงบระงับ คงที่ จะมีความโกรธมาแต่ไหน.

(นุหาคกมฺนีเถร) บุ. เถร. ๒๖/๓๓๔.

๑๓๘. อจฺฉิทฺตวตฺตํ เมธาวิ ปญฺญาสึลลสมาหิตํ

เนกขัม ชมฺโพนทสฺเสว โภ ตํ นิหฺนฺตุมรหติ.

ใครควรจะติคนฉลาดประพตติไม่ขาด ตั้งมั่นด้วยปัญญาและศีล
ประคองแห่งทองชมพูนุท.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๕.

๑๓๙. อนาคตปฺปชฺปฺปาย อตฺตสฺसानุโสจนา

เอเตน พาลา สฺสุสนฺติ นโฬว หริโต ลฺลโต.

คนเขลาอย่าอ้อมชูบชืด เพราะคำนึงถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง เพราะ
เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว เหมือนต้นอ้อสดที่ถูกตัด.

(พุทฺธ)

ส. ส. ๑๕/๗.

๑๔๐. อนุทฺธโต อจฺปโล นิปโล สํวตฺตินุทฺธิโย

กฺลฺยาณมิตฺโต เมธาวิ ทฺกฺขสฺสนฺตฺกโร ลฺลียา.

คนฉลาดไม่ฟุ้งซ่าน ไม่คลอนแคลน มีปัญญา ดำรวมอินทรีย์
มีมิตรดี พึงทำที่สุดทุกข์ได้.

(อญฺญาโกณฺฑญฺณเถร)

พ. เถร. ๒๖/๓๖๖.

๑๔๑. อุปฺปสุตฺตาทา ทุกฺขา กามา อิติ วิญญาย ปญฺทิตฺโต

อปี ทิพฺเพสุ กามesu รตี โส นาริคฺจฺจติ.

กามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก, บัณฑิตรู้ดังนี้แล้ว
ไม่ยินดีในกามแม้เป็นทิพย์.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๐.

๑๔๒. อสุตฺตฺโธ อคตฺตฺถญฺจ สนฺธิจฺเจโท จ โย นโร

หตฺตาวกาโส วนฺตาสฺโส ส เว อุตฺตมโปริโส.

นรชนใด ไม่เชื่อ (ตามเขาวัว) รู้จัดพระนิพพาน อันอะไร ๆ
ทำไม่ได้ ตัดเงื่อนไขไม่ได้ มีโอกาสอันขจัดแล้ว และคายความหวัง
แล้ว, ผู้นั้นแล เป็นบุรุษสูงสุด.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๘.

๑๔๓. อโยเค ยฺยชฺมตฺตานิ โยคฺสมิถฺจ อโยชฺย

อตุถฺ หิตฺวา ปิยฺคฺคาหิ ปิหตฺตฺตฺตานุโยคินิ.

ผู้ประกอบตนในสิ่งที่ไม่ควรประกอบ และไม่ประกอบตนในสิ่ง
ควรประกอบ ละประโยชน์เสีย ถือตามชอบใจ ย่อมกระหึ่มต่อ
ผู้ประกอบตนเนื่อง ๆ.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๓.

๑๔๔. อตถญจ สตถญจ ญตฺวา ฌมฺมํ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สพุทฺโธเก
เทวมนุสฺเสหิ จ ปุชฺโติ โย
โส สงฺคชาลมตฺถจฺจ โส มฺหิ.

ผู้ใดรู้ธรรมของอสังขและของสังข ทั้งภายใน ทั้งภายนอก
มีเทวดาและมนุษย์บูชาในโลกทั้งปวง ผู้นั้นจึงล่วงเข้าคือเครื่องข้อง
ได้ และเป็นมุนี.

(พุทฺธ) พุ. ส. ๒๕/๔๓๒. พุ. มหา. ๒๕/๔๐๖.

๑๔๕. อากาเสว ปทํ นตฺถิ สมโณ นตฺถิ พาหิโร
สงฺขารา สสฺสตา นตฺถิ นตฺถิ พุทฺธานมิลฺลชิตฺ.

สมณะภายนอกไม่มี, สังขารเที่ยงไม่มี, ความห้วน
ไหวของพระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มี, เหมือนรอยเท้าไม่มีใน
อากาศ.

(พุทฺธ) พุ. ธ. ๒๕/๔๕.

๑๔๖. อฏฺฐานวโต สตีมโต สฺวจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตฺสฺส จ ฌมฺมชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวทฺตติ.

เกียรติยศย่อมเจริญแก่ผู้ขยัน มีสติ มีการทำงานสะอาด ใคร่ครวญ
แล้วจึงทำ สำรวมแล้ว เป็นอยู่โดยธรรม และไม่ประมาท.

(พุทฺธ) พุ. ธ. ๒๕/๑๘.

๑๔๗. อุตตมัม ฌมมตัม ปตฺโต สพฺพโลเก อนตฺถิโก

อาทิตฺตาว ฌรา มุตฺโต มรณสุมี น โสจติ.

ผู้บรรลุนิพพานอย่างสูงสุด ไม่มีความต้องการในโลกทั้งปวง ย่อม
ไม่เศร้าโศกในเพราะความตาย เหมือนพ้นจากเรือนถูกไฟไหม้.

(ปาราสริยเถร) ขุ. เถร. ๒๖/๓๓๐.

๑๔๘. อุกฺกุณฺณชฺชนติ สตีมนุโถ น นิเกเต รมนฺติ เต

หังสาว ปลลลํ หิตฺวา โอกมกํ ชนฺนติ เต.

ผู้มีสติข่มหลักออก ท่านไม่ยินดีในที่อยู่ ท่านข่มละที่ได้อยู่ได้
ดุจหงส์ละเปือกตมไปฉะนั้น.

(พุทฺธ) ขุ. ฐ. ๒๕/๒๓.

๑๔๙. กายมฺนี วาจามฺนี เจโตมฺนิมฺนาสวํ

มฺนี โมนฺยฺยสมฺปนฺนํ อาหุ สพฺพปฺหายินํ.

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงผู้นั่งทางกาย นั่งทางวาจา นั่งทางใจ
ไม่มีอาสวะ ถึงพร้อมด้วยปัญญา ผู้ละสิ่งทั้งปวงได้ ว่าเป็นมุนี.

(พุทฺธ) อัง. ติก. ๒๐/๓๕๒.

๑๕๐. กายสุจี วาจาสุจี เจโตสุจีมหาสว

สุจี โสเจยยสมุปนุ อหุ นิหุตปาปกั.

บัณฑิตกล่าวถึงผู้มีกายสะอาด มีวาจาสะอาด มีใจสะอาด ไม่มี
อาสวะ ถึงพร้อมด้วยความสะอาด ล้างบาปแล้ว ว่าเป็นผู้สะอาด.

(พุทฺธ)

อง. ติก. ๒๐/๓๕๒.

๑๕๑. โกรธโน อุปนาคี จ ปาปมกฺขี จ โย นโร

วิปฺนุทิกฺขิ มายาวี ตํ ชลฺญา วสุล อิติ.

ผู้ใดมักโกรธ ผูกโกรธไว้ ลบหลู่เขาด้วยความชั่ว มีความเห็น
วิบัติ มีมายา ฟังรู้ว่าคนนั้น เป็นคนเลว.

(พุทฺธ)

บุ. สุ. ๒๕/๓๔๕.

๑๕๒. ขตุติยา พุราหุมนฺา เวสุธา สุทฺธา จณฺทาลปุกฺกุธา

สพฺเพว โสธตา ทนฺตา สพฺเพว ปรีนิจฺพฺพตา.

กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ สุทร จัณฑาล และคนงาน
ชั้นต่ำทั้งปวง สงบเสงี่ยมแล้ว ฝึกตนแล้ว ก็ปรีนิพพานเหมือนกัน
หมด.

(พุราหุมนฺ อุทฺทาลก)

บุ. ชา. ปกิณฺณก. ๒๗/๓๗๖.

๑๕๓. โจร์ หรนต์ วาเรนต์ หรนต์ สมโณ ปิโย

สมณํ ปุณฺณปุณฺณายนฺตํ อภินนฺทนฺติ ปญฺชิตฺตา.

บัณฑิตขัดขวางโจรผู้นำของไป, ส่วนสมณะนำไป ย่อมเป็นที่รัก, บัณฑิตย่อมยินดีต้อนรับสมณะผู้มาบอภัย ฯ

(พุทฺธ)

ต้. ศ. ๒๕/๖๐.

๑๕๔. ชยํ เวรํ ปสวติ ทุกฺขํ เสติ ปราชิตํ

อุปสฺนฺโต สฺขํ เสติ หิตฺวา ชยปฺราชยํ.

ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ คนละความชนะและความแพ้ได้แล้ว สงบใจได้ ย่อมนอนเป็นสุข.

(พุทฺธ)

บุ. ธ. ๒๕/๔๒.

๑๕๕. ตสฺมา สตณฺจ อสตณฺจ นานา โหติ อิตํ คติ

อสฺนฺโต นิริยํ ยนฺติ สนฺโต สกฺคปฺรายนา.

(เพราะธรรมของสัตตบุรุษยากที่อสัตตบุรุษจะประพฤติตาม) คติที่ไปจากโลกนี้ของสัตตบุรุษและอสัตตบุรุษจึงต่างกัน, คืออสัตตบุรุษไปนรก, สัตตบุรุษไปสวรรค์.

(พุทฺธ)

บุ. ชา. มหา. ๒๘/๔๓๕.

๑๕๖. ตสุมา หิ ชีโร อธิปฐุจิตาสติ
กาเม จ ปาเป จ อเสวมาโน
สหาปี ทุกุเขน ชเหยย กาเม
ปฐุโสตคามิติ ตมาหุ ปุคคณ.

เพราะนักปราชญ์มีสติตั้งมั่นในธรรมวินัยนี้ ไม่เสพงามและ
บาป พึงละกามพร้อมทั้งทุกข์ได้ ท่านจึงกล่าวบุคคลนั้นว่า ผู้ไปทวน
กระแส.

(พุทฺธ)

อ.จ. จตุกก. ๒๑/๗.

๑๕๗. ทูทททำ ททมานานัน ทุกกริ กมฺมกุพฺพตํ
อสนฺโต นานุกุพฺพนฺติ สตุ ฐมฺโฆ ทูรฺนุวโย.

เมื่อสัตตบุรุษให้สิ่งที่ให้ยาก ทำกรรมที่ทำได้ยาก, อสัตตบุรุษ
ย่อมทำตามไม่ได้ เพราะกรรมของสัตตบุรุษยากที่อสัตตบุรุษจะประพฤติ
ตาม.

(โปธิสตุต)

บ. ชา. กุ. ๒๗/๖๓.

๑๕๘. น ขจฺจา วสโล โหติ น ขจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ
กมฺมฺนา วสโล โหติ กมฺมฺนา โหติ พฺรมฺหฺมโณ.

บุคคลเป็นคนเลวเพราะชาติก็หาไม่ เป็นผู้ประเสริฐเพราะชาติก็หา
ไม่ (แต่) เป็นคนเลวเพราะการกระทำ เป็นผู้ประเสริฐก็เพราะการกระทำ.

(พุทฺธ)

บ. ส. ๒๕/๓๕๒.

๑๕๕. นิฏฺฐํ คโต อสนุตาสิ วิตตณฺโห อนนฺจโกณ

อจฺฉินฺทิตฺถิ ภวสฺสลาณี อนฺตฺติมฺยํ สมนุสฺสโย.

บุคคลถึงความสำเร็จแล้ว (พระอรหันต์ผล) ไม่สะอึก ปราศจาก
ค้นหา ไม่มีกิเลสเครื่องช่วยวน ตัดลูกศรอันจะนำไปสู่ภพได้แล้ว
ร่างกายนี้จึงชื่อว่า มีในที่สุด.

(พุทฺธ)

พ. ฐ. ๒๕/๖๓.

๑๖๐. นิลฺโลลฺลโป นิกฺกุโห นิบฺปิปาโส

นิมฺมกฺโข นินฺทฺชนฺตฺกสวโมโห

นินฺราสโส สพฺพโลเก ภวิตฺวา

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกฺปิโป.

ผู้ไม่ละโมภ ไม่อำพราง ไม่กระหาย ไม่ลบหลู่ ขจัดโมหะ
คุณน้ำฝนแล้ว ไม่มีความมุ่งหวัง ครอบงำโลกทั้งหมด ควรเที่ยวไป
ผู้เดียวเหมือนนอแรด.

(พุทฺธ) พ. ฐ. ๒๕/๓๓๖.

พ. ฐ. ๓๐/๓๗๕.

๑๖๑. ปาปํ น กยิรา วจฺสา มนฺสา

กาเยน วา กิณฺจณฺ สพฺพโลเก

กาเม ปหาย สติมา สมฺปชาโน

ทฺถุขํ น เสเวถ อนฺตฺตสฺสยฺหิตฺ.

บุคคลไม่ควรทำบาปซึ่งเป็นเครื่องกังวลในโลกทั้งปวง ด้วย
กาย วาจา หรือด้วยใจ มีสติสัมปชัญญะ ละกามทั้งหลายได้แล้ว
ไม่ควรเสพทุกข์อันประกอบด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์.

(จุลโลกนทา ปชฺชนฺนธิตา)

ถ. ส. ๑๕/๔๒.

๑๖๒. มทนิมมทนต์ โสภนุทนต์ สัถสารปริโมจัน

สพพทุกขกุกขย์ มคัคคิ สกุกจัจฉิ ปฏิปชชถ.

ท่านทั้งหลายจงดำเนินตามทางที่สร้างความเมตตา บรรเทาความ
โศก เปลื้องสงสาร เป็นที่สิ้นทุกข์ทั้งปวง โดยความเคารพ.

(พุทฺธ)

บุ. พุ. ๓๓/๔๑๕.

๑๖๓. มานัน ปหาย สุตมาหิตตุดโต

สุเจตโส สพพชิต วิปฺปมุตฺโต

เอโก อรณฺญเณ วิหริ อปฺปมุตฺโต

ส มจฺจุเชยฺยสุส ตเรยฺย ปาริ.

ผู้ใดละมานะ มีตนตั้งมั่นดีแล้ว มีใจดี หลุดพ้นในที่ทั้งปวง
อยู่ในป่าคนเดียว เป็นผู้ไม่ประมาท, ผู้นั้นพึงข้ามฝั่งแห่งแดน
มฤตยู.

(พุทฺธ)

สตี. ส. ๒๕/๖.

๑๖๔. โมสวชฺเช น นียฺเยถ รุเป เสนหํ น กุพฺพเย

มานญจ ปรีชาเชยฺย สาหสา วิรโต จเร.

บุคคลไม่ควรนิยมการกล่าวคำเท็จ ไม่ควรทำความเสียหายใน
รูปโฉม ควรกำหนดรู้มานะ และประพฤติดังเว้นจากความผลุนผลัน.

(พุทฺธ)

บุ. สุ. ๒๕/๕๑๘.

บุ. มหา. ๒๕/๕๑๖.

๑๖๕. มาเนน วณฺจิตา เส สงฺขารesu สงฺกิลิตฺตมมานา เส
ลาภาลาภน มถิตา สมารี นาทิจฺจนฺตติ.

ผู้ถูกมานะหลอกลวง เสร้าหมองอยู่ในสังขาร ถูกลากและ
ความเสื่อมลากย่ำยี ย่อมไม่ลู่ถึงสมาธิ.

(เสตฺตฺตฺจฺจนฺต) พุ. เถร. ๒๖/๒๘๓.

๑๖๖. ยมฺหิ สจฺจญฺจ ชมฺโม จ อหีตา สญฺญโม ทโม
ส เว วนฺตมโล ชีโร โส เถโรติ ปฺวฺจฺจติ.

ผู้ใดมีความสัตย์ มีธรรม มีความไม่เบียดเบียน มีความ
สำรวม และมีความข่มใจ ผู้นั้นแล ชื่อว่า ผู้มีปัญญา หมด
มลทิน เขาเรียกท่านว่า เถระ.

(พุทฺธ) พุ. ธ. ๒๕/๕๐.

๑๖๗. ยทา ทุกฺขํ ชรามรณฺตติ ปญฺทิตโต
อวิทฺทฺตฺย ยตฺถ สิตา ปุณฺนชฺชนา
ทุกฺขํ ปริณฺถาย สโต ว ฌายติ
ตโต รตี ปรมตฺรํ น วินฺนฺตติ.

เมื่อใด บัณฑิตรู้ว่า ชราและมรณะเป็นทุกข์ กำหนดรู้ทุกข์ซึ่ง
เป็นที่อาศัยแห่งปุณฺน มิสติเพ่งพินิจอยู่ เมื่อนั้น ย่อมไม่ประสบ
ความยินดีที่ยิ่งกว่านั้น.

(ญฺจฺจฺจ) พุ. เถร. ๒๖/๓๔๔.

๑๖๘. ยสุธ ราชโ จ โทโส จ มาโน มกุโข จ ปาติโต

ธาสโปริว อารคคา ตมห์ พุรุมิ พุราหุณ.

ผู้ใดทำ รากะ โทสะ มานะ และมักขะ ให้ตกไป
เหมือนทำให้เมล็ดผักกาดตกจากปลายเหล็กแหลม, เราเรียกผู้นั้นว่า
พราหฺมณ.

(พุทฺธ)

บุ. ธ. ๒๕/๖๕.

๑๖๙. ยสุธาลยา น วิชฺชนุต อญฺญา อกถฺกถิ

อมโตคธ อนุปฺตตํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุณ.

ผู้ใดไม่มีความอาลัย รู้แล้วหาความสงสัยมิได้ เราเรียกผู้ยัง
ลงสู่อมตะ บรรลุประโยชน์แล้วนั้นว่าเป็นพราหฺมณ.

(พุทฺธ)

บุ. ธ. ๒๕/๗๐.

๑๗๐. เย เกจิ กามสุ อสญฺจตา ชนา

อวีตราคา อิธ กามโกลิโน

ปฺนปฺปฺนํ ชาติชฺรูปคา หิ เต.

ตณฺหาธิปฺนฺนา อนุโสตกามิโน.

คนบางพวกเหล่าใด ไม่สำรวมในกาม ยังไม่ปราศจากรากะ
เป็นผู้บริโภคนกามในโลกนี้, คนเหล่านั้นถูกตัณหาครอบงำ ลอยไปตาม
กระแส (ตัณหา) ต้องเป็นผู้เข้าถึงชาติขรารำไป.

(พุทฺธ)

อง. จตุกก. ๒๑/๗.

๑๗๑. เย จ โข พาลา ทุมเมธา ทุกมฺมฺหฺติ โมหปารุตา

ดาทิสฺสา ตตุถ รชฺชนฺติ มารกฺขิตฺตสฺมิ พนฺธเน.

คนเหล่าใดเขลา มีปัญญาทราม มีความคิดเลว ถูกความหลง
ปกคลุม, คนเช่นนั้น ย่อมติดเครื่องผูกอันมารทอดไว้นั้น.

(นนฺทกเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๑๑๒.

๑๗๒. เย จ สีเลน สมฺปนฺนา ปลฺลยาญฺปสฺเม รตา

อารกา วิรตา ธีรา น โหนฺติ ปรปฺตฺติยา.

ผู้มีปัญญาเหล่าใด ประกอบด้วยศีล ยินดีในความสงบด้วยปัญญา
ผู้มีปัญญาเหล่านั้น เว้นไกลจากความชั่วแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น.

(โพธิสฺสฺต)

บุ. ชา. จตุกก. ๒๗/๑๔๓.

๑๗๓. เย ฌานปฺสฺตา ธีรา เนกขมฺมุปลฺสฺเม รตา

เทวาปี เถลั ปิหฺยฺนฺติ สมฺพฺพุทฺธานํ สติมฺตํ.

ผู้มีปัญญาเหล่าใด ขวนขวายในฌาน ยินดีในความสงบอันเกิด
จากเนกขัมมะ เทวดาทิ้งหลายก็พอใจต่อผู้มีปัญญา ผู้รู้ดีแล้ว มีสติ
เหล่านั้น.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๑๕.

๑๗๔. เสยฺ ราโค จ โทโส จ อวิชชา จ วิชาชิตา

ดาที ตตุถ น รชชนุติ ฉินฺนสตฺตุตา อพฺนุชฺณา.

ราคะ โทสะ และอวิชชา อันผู้ใดหลุดพ้นแล้ว, ผู้นั้น เป็นผู้คงที่มีสายล่อฆาตแล้ว ไม่มีเครื่องผูก ย่อมไม่ติดในที่นั้น.

(นนฺทเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๑๒.

๑๗๕. โย จ กุตุเตน จิตฺเตน สุภฺมาติ ชินฺสาสนํ

เขเปตฺวา อาสเว สพฺเพ สจฺฉิกตฺวา อกฺุปรปฺตํ

ปรปฺปยุยฺย ปรมํ สนฺตํ ปรีนิพฺพตฺติ อนาสโว.

ผู้ใดมีจิตคุ้มครองแล้ว ฟังคำสอนของพระชินเจ้า ผู้นั้นชื่อว่า ให้อาสวะทั้งปวงสิ้นไป ทำให้แจ้งซึ่งอกุปปรกรรม, บรรลุความสงบอย่างยิ่ง ไม่มีอาสวะ ย่อมดับสนิท.

(ยสทตฺตเถร)

บุ. เถร. ๒๖/๓๒๓.

๑๗๖. โย เตสฺสุ กุตุโต วิทิตฺนุทฺริโย จเร

ชฺมฺเม จิตฺโต อชฺชวมทฺทเว รโต

สจฺฉาคาติโค สพฺพทฺทกฺุขปรปฺหิโน

น ลิมฺปตี ทิฏฺฐสฺสุเตสฺสุ ชีโร.

ผู้ใด ระมัดระวังอินทรีย์เหล่านั้น รู้จักอินทรีย์ ๖ ตั้งอยู่ในธรรม ยินดีในความซื่อตรงและความอ่อนโยน ล่วงกิเลสเครื่องข้องเสียได้ ละทุกข์ได้ทั้งหมดเที่ยวไป, ผู้นั้น เป็นธีรชน ย่อมไม่ติดในสิ่งที่เห็นแล้วและได้ฟังแล้ว.

(พุทฺธ)

บุ. สุ. ๒๕/๓๗๔.

๑๗๗. โรสลโก กทริโย จ ปาปิจุโธ มจฺจนฺริ ฐโร

อหิริโก อุนตฺตปฺปิ ตํ ชญฺญา วสุโธ อิติ.

ผู้ใดเป็นคนขัดเคือง เหนียวแน่น ประรณาลามก ตระหนี่
โอ้อวด ไม่ละอาย และไม่เกรงกลัวบาป พึงรู้ว่า ผู้นั้นเป็นคนเลว.

(พุทฺธ)

บุ. ศุ. ๒๕/๓๕๑.

๑๗๘. ตากมฺยุยา น สิฏฺขติ อลาเภ จ น กุปฺปติ

อวิรุทฺโธ จ ตณฺหยา รเส จ นานุคิขฺมติ.

บัณฑิตไม่ศึกษา เพราะอยากได้ลาภ, ไม่ขุ่นเคือง เพราะเสื่อม
ลาภ, ไม่ยินดียินร้ายเพราะค้นหา และไม่คิดในรส.

(พุทฺธ)

บุ. ศุ. ๒๕/๕๐๑.

บุ. มหา. ๒๕/๒๘๔.

๑๗๙. สจฺจาย โลกสุมิ ปโรปรานิ

ยสฺสสิยชตฺตํ ขตฺติ กุหิณฺจิ โลก

สหนฺโต วิฐฺโม อนิโฆ นิราโส

อตาริ โส ชาติชฺรนฺติ พุฐฺมิ.

ผู้ใดพิจารณาเห็นความยิ่งและหย่อนในโลกแล้ว ไม่มีความ
หวั่นไหวในอารมณ์ไหน ๆ ในโลก, เรากล่าวว่า ผู้นั้นเป็นผู้สงบ
ไม่มีกิเลสจุกจุกวันไฟ ไม่มีทุกข์ ปราศจากค้นหา ข้ามชาติชราได้.

(พุทฺธ)

อง. ติก. ๒๐/๑๖๕.

๑๘๐. สพุพทา เว สุขํ เสติ พุราหุมนโณ ปรีนิพพุโต

โย น ลิมฺปติ กามesu สตีฏฺโถ นิรูปฺติ.

ผู้ใดเป็นผู้เขือกเขื่น ไม่มีอุปธิ ไม่คิดในกาม, ผู้นั้นเป็น
พราหมณ์ เป็นผู้ดับแล้ว อยู่เป็นสุขทุกเมื่อ.

(พุทฺธ)

ถึ. ศ. ๑๕/๓๑๒.

๑๘๑. สพุพโส นามรูปสุมี ยสุส นตุถิ มมายิตํ

อสตา จ น โสจติ ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจติ.

ผู้ใดไม่มีความยึดถือว่าของเราในนามรูปโดยประการทั้งปวง
และผู้ใดยอมไม่เศร้าโศกเพราะนามรูปที่ไม่มีอยู่, ผู้นั้นแลท่านเรียกว่า
ภิกษุ.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๖๕.

๑๘๒. สพุพทา อาสตุติโย เจตฺวา วิเนยฺย ททเย ทริ

อุปฺสนฺโถ สุขํ เสติ สนฺตี ปปฺปยุยฺย เจตฺโส.

ผู้ใดตัดความข้องทั้งปวงแล้ว บรรเทาความกระวนกระวายใจ
ได้, ผู้นั้น ถึงความสงบใจ เป็นผู้สงบระงับอยู่เป็นสุข.

(พุทฺธ)

อง. ติก. ๒๐/๑๗๕.

๑๘๓. สพฺเพสฺส กามสฺส โย วิตราโค
อากิญจญฺญํ นิสฺสํโถ หิตฺวมญฺญํ
สญฺญาวิโมกฺเข ปรมชฺชิตฺโต
ติฏฺฐเจยฺย โส ตตฺถ อนานูยาเย.

ผู้ใดปราศจากความติดในกามทั้งปวง ล่วงฉานอื่นได้แล้ว
อาศัยอากิญจัญญายตนฉาน น้อมใจไปในสัจญญาวิโมกข์อันประเสริฐ,
ผู้นั้นจะพึงในอากิญจัญญายตนฉานนั้น ไม่มีเสื่อม.

(พุทฺธ) บุ. สุ. ๒๕/๕๓๘. บุ. ฐ. ๓๐/๑๓๓.

๑๘๔. ส วิตราโค ส วิเนยฺย โทสํ
เมตฺตจิตฺตํ ภาวเยย อปฺปมาณํ
สพฺเพสฺส ญฺเตสฺส นิชาย ทณฺฑํ
อนินฺทิตฺโต พุรหฺมมฺเปติ ฐานํ.

ผู้ปราศจากราคะ และกำจัดโทสะได้แล้วนั้น พึงเจริญเมตตาจิต
ไม่มีประมาณ. ผู้นั้น งดอาชญาในสัตว์ทั้งปวงแล้ว ไม่ถูกติเตียน
ย่อมเข้าถึงสถานอันประเสริฐ.

(สรภฺงคโพนฺธิสฺตฺต) บุ. ชา. จตฺตาทิส. ๒๓/๕๔๒.

๑๘๕. โส อุกนุตมภิญญา มชฺเณ มนุตา น ติมฺปติ

ตํ พุรุมิ มหาปุริโสติ โส อิธ สิพฺพนิมจฺจกา.

ผู้ (ดับกิเลสได้แล้วหมดความหวั่นไหว) นั้น รู้ที่สุดทั้ง ๒ แล้ว
ย่อมไม่ติดในท่ามกลางด้วยปัญญา, เราเรียกผู้นั้นว่า เป็นมหาบุรุษ
ผู้นั้นละค้นหาเครื่องเย็บร้อยใจในโลกนี้ได้แล้ว.

(พุทธ) พุ. ศุ. ๒๕/๕๓๒. พุ. จุ. ๓๐/๓๕.

๑๘๖. โสกปริเทวมจฺจรั

น ชนฺนุติ คิทฺธา มมายิต

ตสฺมา มฺนโย ปริกฺคหํ

หิตฺวา อจฺริสุ เขมทสฺสิโน.

ผู้ติดในสิ่งที่ยึดถือของเรา ย่อมละความโศกเศร้า ความ
รำพัน และความตระหนี่ไม่ได้ เพราะฉะนั้น มุนีทั้งหลายผู้เห็นความ
ปลอดภัย จึงละความยึดถือไปได้.

(พุทธ) พุ. ศุ. ๒๕/๑๕๓. พุ. มหา. ๒๕/๑๕๔.

๑๘๗. โสจติ ปุตุเตหิ ปุตุติมา
โคมิโก โคหิ ตเถว โสจติ
อุปธิหิ นรุตส โสจนา
น หิ โส โสจติ โย นิรูปธิ.

ผู้มีบุตรย่อมเศร้าโศกเพราะบุตร, ผู้มีโคย่อมเศร้าโศกเพราะโค
เหมือนกัน, นรชนมีความเศร้าโศกเพราะอุปธิ, ผู้ใด ไม่มีอุปธิ ผู้นั้น
ไม่ต้องเศร้าโศกเลย.

(พุทฺธ)

ต้. ศ. ๑๕/๘.

๑๒. มัจจวรรค คือ หมวดความตาย
๑๘๘. อจฺเจนฺติ กาลา ตรยฺนฺติ รตฺติโย
วโยคฺฉนา อฺนุปฺพุพฺพิ ชนฺนฺติ
เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน
ปฺญฺณานิ กยิราถ สุขาวหานิ.

กาลย่อมล่วงไป ราตรีย่อมผ่านไป ชั้นแห่งวัยย่อมละลำดับไป
ผู้สังเกตเห็นภัยในมรณะนั้น พึงทำบุญอันนำสุขมาให้.

(นนฺทเทวปฺุตต)

ต้. ศ. ๑๕/๘๘.

๑๘๕. ผลานมิว ปกุกานัน ปาโต ปตนโต ภย

เอวั ซาทาน มจจันัน นิจจันัน มรณโต ภย.

ภัยของสัตว์ผู้เกิดมาแล้ว ย่อมมีเพราะต้องตายแน่นอน เหมือน
ภัยของผลไม้สุก ย่อมมีเพราะต้องหล่นในเวลาเข้าฉะนั้น.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๔๔๘. บุ. มหา. ๒๕/๑๔๕.

๑๘๖. รูปชาตุปริญญาเย อรูปสสุ อสณฺจิตา

นิโรธเย วิมุจฺจนฺตึ เต ชนา มจฺจุหาโยโน.

ชนเหล่าใด กำหนดรู้รูปธาตุ ไม่ตั้งอยู่ในรูปธาตุ ย่อม
หลุดพ้นไปได้ในนิโรธธาตุ, ชนเหล่านั้น ชื่อว่าเป็นผู้ละมัจจุได้.

(พุทฺธ) บุ. อิติ. ๒๕/๒๖๕.

๑๓. วาจาบรรค กือ หมวดวาจา

๑๘๗. ออกุกถัน วิญญาปนึ คิริ สจจันัน อูทึรเย

ยาย นากิสเซ กณฺจึ ตมหมํ พุรุมิ พุราหมณฺ.

ผู้ใด พึงกล่าวถ้อยคำอันไม่เป็นเหตุให้ใคร ๆ ขัดใจ ไม่
หยาบคาย เป็นเครื่องให้รู้ความได้และเป็นคำจริง, เราเรียกผู้นั้นว่า
เป็นพราหมณ์.

(พุทฺธ) บุ. ฐ. ๒๕/๓๐.

๑๕๒. อุกุโธโน อสนุตาสิ อวิกตฺถิ อฏฺกฏจฺโจ

มฺนุตาภาณิ อฺนุทฺธโต ส เว วาจาโยโต มฺนุ.

ผู้ใด ไม่โกรธ ไม่สะอึก ไม่โอ้อวด ไม่รำคาญ พูดด้วยปัญญา
ไม่ฟุ้งซ่าน ผู้นั้นแลชื่อว่า เป็นมุนี มีวาจาดีรวมแล้ว.

(พุทฺธ) บุ. ศุ. ๒๕/๕๐๐. บุ. มหา. ๒๕/๒๕๗.

๑๕๓. อพฺพชา ตตฺถ พชฺฌนฺติ ยตฺถ พาลา ปภาสเร;

พฺพชาปี ตตฺถ มุจฺจนฺติ ยตฺถ ฐรีรา ปภาสเร.

คนเขลา ย่อมกล่าวในเรื่องใด ไม่ถูกผู้ก่อดิในเรื่องนั้น, คน
ฉลาดย่อมกล่าวในเรื่องใด แม้ถูกผู้ก่อดิในเรื่องนั้น.

(โปธิสฺตต) บุ. ชา. เอก. ๒๗/๓๕.

๑๕๔. ปฺรสุส วา อตฺตโน วาปี เหตุ

น ภาสติ อลิกํ ฐฺริปฺญฺโย

โส ปุจฺจโต โหติ สภาย มชฺฌ

ปจฺฉาปี โส สฺกตฺติคามิ โหติ.

ผู้มีภูมิปัญญา ย่อมไม่พูดพล่อย ๆ เพราะเหตุแห่งคนอื่น
หรือตนเอง ผู้นั้นย่อมมีผู้บูชาในท่ามกลางชุมชน แม้ภายหลังเขา
ย่อมไปสู่สุคติ.

(มโหสฺสโปธิสฺตต) บุ. ชา. วิสฺติ. ๒๗/๔๒๗.

๑๕๕. ยัม พุทฺโธ ภาสตี วาจํ เขมํ นิพพานปตฺติยา

ทุกฺขสฺสฺนตฺกิริยาย สฺตา เว วาจาณมุตฺตมา.

พระพุทธเจ้าตรัสพระวาจาใด เป็นคำปลอดภัย เพื่อบรรลुพระ
นิพพาน และเพื่อทำที่สุดทุกข์, พระวาจานั้นแล เป็นสูงสุดแห่งวาจา
ทั้งหลาย.

(วงศ์สเถร)

พ. เถร. ๒๖/๔๓๔.

๑๕๖. สจฺจํ เว อมตา วาจา เอส ธมฺโฆ สนนฺตโน

สจฺเจ อตฺเต จ ธมฺเม จ อหุ สนฺโต ปตฺติภูตฺตา.

คำสัตย์แล เป็นวาจาไม่ตาย นั้นเป็นธรรมเก่า สัตบุรุษทั้งหลาย
เป็นผู้ตั้งมั่นในคำสัตย์ที่เป็นอรรถและเป็นธรรม.

(วงศ์สเถร)

พ. เถร. ๒๖/๔๓๔.

๑๕. วิริยวรรค คีอ หมดความเพียร

๑๕๗. โภสชฺชํ ภยโต ทิสฺวา วิริยารมฺภณฺจ เขมโต

อารทฺธวิริยา โหถ เอสา พุทฺธาสาสนี.

ท่านทั้งหลายจงเห็นความเกียจคร้านเป็นภัย และเห็นการปรารภ
ความเพียรเป็นความปลอดภัย แล้วปรารภความเพียรเถิด นี่เป็น
พุทธานุศาสนี.

(พุทฺธ)

พ. จริยา. ๒๒/๕๕๕.

๑๕๘. ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อกุขาตาโร ตถาคตา

ปฏฺฐิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฌายีโน มารพฺพชฺชา.

ท่านทั้งหลายต้องทำความเพียรเอง ตถาคตเป็นแต่ผู้บอก ผู้มี
ปกติเพ่งพินิจดำเนินไปแล้ว จักพ้นจากเครื่องผูกของมาร.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๕๑.

๑๕๙. นิทฺทํ ตนฺที วิชฺมิหิตํ อรตี ภตฺตสมฺมทํ

วิริเยน นํ ปณฺนาเมตฺวา อริยมคฺโค วิสฺสุขณฺติ.

อริยมรรคยอมบริสุทธี เพราะขับไล่ความหลับ ความเกียจคร้าน
ความบิดเบี้ยว ความไม่ยินดี และความเมาอาหารนั้นได้ด้วยความเพียร.

(พุทฺธ)

ส. ส. ๑๕/๑๐.

๒๐๐. โย จ วสุตฺตํ ชีเว กุสฺสิตํ หีนวิริโย

เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย วิริยํ อารภโต ทพฺพหํ.

ผู้ใดเกียจคร้าน มีความเพียรเลว พึ่งเป็นอยู่ตั้งร้อยปี แต่ผู้
ปรารถนาคความเพียรมั่นคง มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้นั้น.

(พุทฺธ)

บุ. ฐ. ๒๕/๓๐.

๒๐๑. สพุพพา สีสมนุโน ปญญา สุตมาหิต

อารทฐวิริโย ปหิตตุโต โอนัม ตรติ ทุตตุตริ.

ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล มีปัญญา มีใจมั่นคงดีแล้ว ประรภความ
เพียร ตั้งตนไว้ในกาลทุกเมื่อ ย่อมข้ามโงะที่ข้ามได้ยาก.

(พุทฺธ)

ส. ส. ๑๕/๗๔.

๑๕. สามัคคีวรรค คือ หมวดสามัคคี

๒๐๒. วิวาท ภัยโต ทิสฺวา อวิวาทญจ เขมโต

สมคฺคา สจฺฉิลา โหถ เอสา พุทฺธานุศาสนี.

ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และความไม่
วิวาทโดยความปลอดภัยแล้ว เป็นผู้พร้อมเพรียง มีความประนี
ประนอมกันเถิด. นี้เป็นพระพุทธานุศาสนี.

(พุทฺธ)

บ. จริยา. ๓๓/๕๕๕.

๒๐๓. สามคฺยเมว สิกฺขเขต พุทฺเธหตํ ปถิสฺสิตํ

สามคฺยรโต ชมฺมุญฺโฆ โยคฺกฺเขมา น ชฺสติ.

พึงศึกษาความสามัคคี, ความสามัคคินั้น ท่านผู้รู้ทั้งหลาย
สรรเสริญแล้ว, ผู้ยินดีในสามัคคี ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่คลาดจาก
ธรรมอันเกษมจากโยคะ.

(พุทฺธ)

บ. ชา. เทรส. ๒๗/๓๔๖.

๒๐๔. สุขา สงฺฆสฺส สมนคฺคิ สมนคฺคานญจนุคฺคโห

สมคฺครโต ฆมฺมญฺโโจ โยคกฺขมา น ธีสฺติ.

ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นสุข และการสนับสนุนคนผู้พร้อม
เพรียงกันก็เป็นสุข, ผู้ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม
ย่อมไม่คลาดจากธรรมอันเกษมจากโยคะ.

(พุทฺธ)

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๓๘.

๑๖. สีตวรรค คือ หมดคิด

๒๐๕. อุนฺนพสฺส ปมตฺตสฺส พาหิราสฺส ภิกฺขุโน

สีลํ สมาริ ปญฺญา จ ปาริปุรี น คจฺจติ.

เมื่อภิกษุมีมานะ ประมาทแล้ว มีความหวังในภายนอก, สีล
สมาธิ และปัญญา ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์.

(โสณโกพิวิสเถร)

ขุ. เถร. ๒๖/๓๖๐.

๒๐๖. เตลฺลํ สมนฺนสฺสิตานํ อปฺปมาทวิหารินํ

สมนฺนทญฺญา วิมุตฺตานํ มาโร มคฺคํ น วินฺนทติ.

มารคั่นหาอยู่ ย่อมไม่พบทางของท่านผู้มีศีลสมบูรณ์ อยู่ด้วย
ความไม่ประมาท หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้ชอบ.

(พุทฺธ)

ขุ. ธ. ๒๕/๒๒.

๒๐๗. สິลํ พลํ อปฺปฏิมํ สິลํ อาวุธมุตฺตมํ

 สິลํ อาภรณ์ํ เสฏฺฐํ สິลํ กวณฺมพฺภุคฺคํ.

ศีลเป็นกำลังไม่มีที่เปรียบ ศีลเป็นอาวุธสูงสุด ศีลเป็นเครื่อง
ประดับอย่างประเสริฐสุด ศีลเป็นเกราะอย่างอัศจรรย์.

(สິลวถฺร)

 ชฺ. ถฺร. ๒๖/๓๕๘.

๒๐๘. สິลเมว อិธ อคฺคํ ปญฺญา ปน อุตฺตโม

 มนุสฺเสสุ จ เทเวสุ สິลปญฺญาณโต ชยํ.

ศีลเท่านั้นเป็นเลิศในโลกนี้ ส่วนผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุด ความ
ชนะในหมู่มนุษย์และเทวดา ย่อมมีเพราะศีลและปัญญา.

(สິลวถฺร)

 ชฺ. ถฺร. ๒๖/๓๕๘.

๒๐๙. สິลํ สมฺพทเมวคฺคํ สິลํ ปาถะยฺยมุตฺตมํ

 สິลํ เสฏฺฐโธ อติวาโห เยน วาติ ทิสํ ทิสํ.

ศีลเป็นคุณรวมกำลังอย่างเลิศ ศีลเป็นเสบียงทางอย่างสูงสุด ศีล
เป็นผู้นำทางอย่างประเสริฐสุด เพราะศีล (มีกลิ่น) ขจรไปทั่วทุกทิศ.

(สິลวถฺร)

 ชฺ. ถฺร. ๒๖/๓๕๘.

๒๑๐. สีสั มเสถุ มเสถุโช สีสั คนุโช อนุตุตโร

สีสั วิเลปนั เสฏฐัง เยน วาติ ทิสเ ทิสั.

ศีลเป็นสะพานอันสำคัญ ศีลเป็นกลิ่นที่ไม่มีกลิ่นอื่นยิ่งกว่า ศีลเป็นเครื่องอุปได้อันประเสริฐสุด เพราะศีล (มีกลิ่น) ขจรไปทั่วทุกทิศ.

(สีสัวเถร)

ช. เถร. ๒๖/๓๕๘.

๑๗. เสวนาวรรค คือ หมวดคบบหา

๒๑๑. อุทฐโต จปโต ภิกขุ มิตุเต อคมม ปาปก

อัสสิทติ มโหมสมิ อุมมिया ปฏิภูชิต.

ภิกษุผู้ฟุ้งซ่าน กลอนแคลน อาศัยมิตรชั่ว ถูกลิ้นซัด
ย่อมจมลงในน่านน้ำใหญ่.

(อญญาโกณฑญญเถร)

ช. เถร. ๒๖/๓๖๖.

๒๑๒. ชมมกาโม สุตธาโร ภเวยย ปริปุจจโก

สตกจัจ ปยิริปาเสยย สีลวนุเต พหุสุเต.

พึงเป็นผู้ใคร่ธรรม ทรงไว้ซึ่งสุตะ เป็นผู้สอบถาม เข้าไปนั่ง
ใกล้ผู้มีศีลและเป็นพหูสูตโดยเคารพ.

(พุทฺธ)

ช. ชา. มหา. ๒๘/๓๓๒.

๒๑๓. นิธินว ปวตตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ

นิกฺคยฺหฺวาทิ เมธาวิ ตาทิสํ ปญฺจติํ ภเช

ตาทิสํ ภขมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย.

เห็นบัณฑิตใด ผู้มีปกติที่ความผิดให้ คู่ผู้บอกขุมทรัพย์ให้
ซึ่งมีปกติกล่าวคำราบ มีปัญญา, ฟังคบบัณฑิตเช่นนั้น, เมื่อคบ
ท่านเช่นนั้น ย่อมประเสริฐ ไม่เลวเลย.

(พุทฺธ)

พ. ธ. ๒๕/๒๕.

๒๑๔. นิหียติ ปุริโส นิหีนเสวี

น จ หายถ กทาจิ ตฺลฺยเสวี

เสฏฺฐมฺปนํ อุเทติ จิปรปี

ตสฺมา อตฺตโน อุตฺตริ ภเชถ.

ในกาลไหน ๆ ผู้คบคนเลว ย่อมเลว คบคนเสมอกัน ไม่พึง
เสื่อม คบหาคนประเสริฐ ย่อมพลันเด่นขึ้น เหตุนั้นควรคบคนที่สูง
กว่าตน.

(พุทฺธ)

อง. ติก. ๒๐/๑๕๘.

๒๑๕. ปสฺนุนเมว อปฺปสฺนุนํ วิวชฺชเย

ปสฺนุนํ ปยิริปาเสยฺย รทฺทฺวทฺกตฺติโก.

บุคคลควรคบผู้เลื่อมใสเท่านั้น ควรเว้นผู้ไม่เลื่อมใส ควร
เข้าไปนั่งใกล้ผู้เลื่อมใส เหมือนผู้ต้องการน้ำเข้าไปหาห้วงน้ำฉะนั้น.

(โปริสฺตฺต)

พ. ชา. ปญฺญาส. ๒๘/๒๓.

๒๑๖. ปิสุณน จ โภชนน

มจฺจนฺรินา จ วิภูติหนฺตินา

สจฺจิตํ น กรเยยฺย ปณฺทิตํ

ปาโป กปาปฺริเสน สงฺคโม.

บัณฑิตไม่ควรทำความเป็นเพื่อนกับคนส่อเสียด คนมักโกรธ
คนตระหนี่ และคนเพลิดเพลินในสมบัติ เพราะการสมาคมกับคนชั่ว
เป็นความเลวทราม.

(อานนุทเถร)

ช. เถร. ๒๖/๔๐๕.

๒๑๗. ภเช ภษนฺตํ ปุริสํ อภษนฺตํ น ภษชเย

อสฺปฺปฺริสฺสมฺโม โส โย ภษนฺตํ น ภษชติ.

ควรคบกับคนที่คบตน ไม่ควรคบคนที่ไม่คบตน ผู้ใดไม่คบคน
ที่คบตน ผู้นั้นชื่อว่าไม่มีธรรมของสัตบุรุษ.

(โภทิสฺสตุต)

ช. ขา. ปญฺญาส. ๒๘/๒๓.

๒๑๘. สพฺภิเรว สมาสธ สพฺภิ กุพฺเพธ สนฺถวํ

สํ สทฺธมฺมมฺถาย สพฺพทฺทฺขา ปมฺจจฺติ.

พึงสมาคมกับสัตบุรุษ พึงทำความสนิทสนมกับสัตบุรุษ ผู้นั้น
รู้ทั่วถึงสัทธรรมของสัตบุรุษแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง.

(สิวทเวปฺตุต)

ถ. ส. ๑๕/๘๐.